

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פשוט (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשוט – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דהגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשוט** 1; **זקף-קטן** 2; **זקף-גדול** 3; **רביע** 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – **דרוש בפסוק** שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – **דרוש בפסוק** ולפניו **שעור** מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – **דרוש** הפסוק רציו לנשא אחר בהלכה:

1.1 בראשית ויגש מד,יה:

בראשית ויגש מד,יה: וַיִּגַש אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי

וַיִּדְבֶר-נָא עִבְדְּךָ דְבַר פְּאֻזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל-יְחִיר אֲפִי בְעִבְדְּךָ בְּי כְמוֹד כְּפַרְעֹה:

[קול אליהו הגר"א] דרש בשמות טעמי הקרא: **וַיִּגַש אֱלֹהֵי** – קדמא אזלא בראש פסוק, **וְיְהוָה** – רביע. התקדם והלך אליו הבן הרביעי, **וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי** – זרקא מונח סגול. ואם תשאל מדוע אני נכנס בענין יותר מאחי כי בי נוגע הדבר, בגלל שבועתי לאבי להחזיר את אחי בנימין. ואם איני מחזירו אני נזרק מלהיות מונח בעם סגולה (הרב ראשגולד אברהם צבי הי"ו בשם **[קול אליהו הגר"א]**).

וְיְהוָה – רביע, - הבן הרביעי. זאת עובדה ידועה. מה הערך המוסף לטעם הרביעי?

(א) אפשר שכאן מרמז הכתוב שנלמד מהבן הרביעי שטעם רביע תפקידו ללמד על קשר לארבע (ערך, לימודים)

(ב) אפשר כי פירוש **[אור החיים]** בפסוק מלמד על ארבעה ענינים שהם מעבר לעובדה הידועה מהכתוב שיהודה הוא בן רביעי ליעקב

וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי – זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על העניין או יוצר עניין משותף ל- **אֲדֹנָי** ו- **בְּי**,

ופירש **[אור החיים]** (ט:ט) א) **בְּי** נוגע הדבר **אֲדֹנָי** (בגלל שבועתי ליעקב אבינו)

(ט:ט) ב) **בְּי אֲדֹנָי** – אני גנבתי הגביע ושמתי באמתחת בנימין

(ט:ט) ג) **בְּי** תלוי כנוי תיבת **אֲדֹנָי**, כי הוא המלך (טט לפי שעה) ויהודה ידבר בכנוי עבדות, כי יהודה הוא המלך וכסאו יכון לעולם (ט:ט) ד) רמז ... באמצעותי השגת זה, כי הוא הסובב ליוסף אדנות שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים (בר' ל"ז כ"ז) שמשם נתגלגל הדבר והשיג יוסף האדנות.

טט – לימוד (ד) ממש מכוון לתוספת ויצירת העניין המשותף. יהודה מלך ומכוחו יוסף מלך זמני **הַמְקַדִּימַן** בגלל הנסיבות. ויצירת העניין המשותף ע"פ **[בעל הטורים]** **וַיִּגַש אֱלֹהֵי יְהוָה** – ס"ת שוה – ... שכמו שאתה מלך גם אני מלך וגו'

וכאן רמז לגאולה העתידה עת משיח בן יוסף **מְקַדִּים** למשיח מבית דוד.

ראה **רביע**

מסקנות מדרשת הגר"א קדמא מורה על ענין הקשור בשורש קד"ם (כמו מוקדם, התקדם) ואזלא מורה על נמשך אחרי המוקדם. בשילוב לימוד ממקומות אחרים בהם מופיעה התבנית קדמא ואזלא, גם כאן התבנית מלמדת על כעין כלל כלשהו המבוסס על הכתוב במקום זה ואחריו טעמי פרטים. זרקא סגול באופן של **[אור החיים]** מוסיפים מיהודה על יוסף, ובאופן של **[קול אליהו הגר"א]** מזהירים על גריעה של יהודה מעמו.

בראשית ויגש מד,כח:

וַיִּצְא הָאָחִיר מֵאֵתֵי וַיֹּאמֶר אֶךְ טַרְף טַרְף וְלֹא רֵאִיתִיו עַד-הַנֶּה:

מֵאֵתֵי וַיֹּאמֶר – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים תרצ"ח, רמז לשנת התרצ"ח בה החלו הנאצים ימה שמם וזכרם בפעולות **טרף טרף ולא ראייתו עד הנה**.

הפרש (תקע"ו, תרצ"ח) = 122, בצ"ל, תקע"ו כי בצ"ל הכסף בצ"ל החכמה, כל ירידתם למצרים היתה לאבטחת קיומם ללימוד התורה.

בראשית ויגש מה,ד:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶתְוֵי נְשׁוֹ-נָא אֵלַי וַיִּגַּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחִיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

יוֹסֵף אֶל-אֶתְוֵי נְשׁוֹ-נָא אֵלַי – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל **וַיִּגַּשׁוּ** – אתנה, ממעט, המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** וזה יתאים עם **וַיֹּאמֶר** – קדמא, שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. המדרש מלמד כי היו תשעה ושיתפו את הקב"ה עמהם בשבועה שלא לגלות, אם כך גם ראובן ידע על המכירה אע"פ שלא היה שם, ואם גם יוסף היה בשבועה אז הרחיק גם את ראובן. **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** – מרכא טפחא סלוק – אתי יתור לרבות,

- אפשר שבנוסף על המכירה של יוסף התרבתה פגיעה באבינו יעקב, וברוח הנבואה שלא שרתה עליו
- מאפין את הכתוב לפניו – **אֲנִי יוֹסֵף אַחִיכֶם** – מכירת אחיכם אף-על-פי שהתחננתי לפניכם שאני אחיכם
- אפשר שיוסף מתגלה עם כל מטען הרגשות בלי להסתיר דבר כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו **(בר' וישב)** כי בפסוק הבא הוא מסביר שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים.

בראשית ויגש מה,ה:

וַעֲתָהּ אֶל-תַּעֲצְבוֹ וְאֶל-יְחִיר בְּעֵינֵיכֶם בְּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הַנֶּה בְּי לְמַחְתָּה שְׁלַתְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:

וַעֲתָהּ – מונח פסק בראש פסוק כעין מידה ל"א של **רבי אלעזר בריה"ג** סדור שנחלק ומלת **וַעֲתָהּ** ושייכת לשני פסוקים. זה ממשיך **(בר' ויגש מה,ד)** **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה (בר' ויגש מה,ה) וַעֲתָהּ** אף שאני משנה למלך – אני עדיין מכור, עיין הרב כיטוב – שיוסף היה מלך עבד שמעולם לא שוחרר אף על-פי שנשא את אסנת בת פוטי פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר.

בראשית ויגש מה,כז: וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת-הַעֲגֻלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּהִי רִיחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

וַתְּהִי – זקף-גדול – **[רש"י]** שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו. רמז לתורת האר"י **לְשֵׂאת אֹתוֹ** **וַתְּהִי רִיחַ יַעֲקֹב** – ר"ת לוריא, אור לי **וַתְּהִי** – **[תורה שלמה בשם ספר התגין]** שתי קנינים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, טט - היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פשוט (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא **טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – ב"ב בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמז תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקו לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מו,ב:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְלִישְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב

וַיֹּאמֶר הַגָּבִי:

יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב - מונח פסק אתנה, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, ודומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו,כח:

וְאֵת-יְהוָה שָׁלַח לְפָנָיו אֱלֹהֵי-יִסְחָף לְהוֹרֶת לְפָנָיו גְּשֻׁמָּה

וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִשְׁן:

וְאֵת-יְהוָה שָׁלַח לְפָנָיו - גרשיים מהפך פשוט, כעין יצא לידון בדבר אחר כענינו, יצא להקל ולא להחמיר

[רש"י] ... ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה [תנחומא יא, ב"ר צה ג]

[תיב"ע] ולמכבשא ית עמודיא דארעה [פירוש יונתן] ... אי נמי פירושו לכבוש לפניו השומרים שבארץ והם שרים ושלטונים, שיראה להם שברשות פרעה באים לגור ... וכן עיקר.

- טט - יהודה נשלח לגושן להקל את התישבות בני ישראל בה ע"י (א) יישוב התנגדויות השלטון המקומי על לבואם וקבלת קרקע במיוחד להקמת בית הוראה וישיבה לתורה. יצא מן הכלל קודם כל להכין מקום תורה ורק אחר-כך שאר עניני חומר.

בראשית ויגש מז,ח ט:

[ח] וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֶל-יַעֲקֹב

כַּמָּה יָמֵי שָׁנֵי תַחֲיֶה:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲהוּ יְמֵי שָׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה

מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שָׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵנוּ אֶת-יְמֵי שָׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בִימֵי מְגוּרֵיהֶם:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲהוּ יְמֵי שָׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים

מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שָׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵנוּ אֶת-יְמֵי שָׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בִימֵי מְגוּרֵיהֶם: – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, ויתירה

מזאת רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן, תבנית שמזכירה שלוש פעמים זקף מכל סוג. כעין עצמת תלונה שאין לה מקום בכלל ובודאי לא לומר תלונה לפני פרעה.

[רמב"ן] (ט) מעט ורעים היו ימי שני חיי - לא ידעתי טעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך, ומה טעם לאמר **לא השיגו את ימי שני חיי אבותי**, כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם? ונראה לי, כי יעקב אבינו זרקא בו שיבה ויחיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנתו, כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו: "כמה ימי שני חייך" **(לעיל,ח)**, כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי? אז ענה יעקב, כי ימיו **שלושים ומאת שנה**, ואל יתמה בהם, כי **מעט** הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר, אבל מפני היותם **רעים** בעמל ואנחה, זרקא בו שיבה ונראה זקן מאד.

[רד"ק] (ט) ימי שני מגורי - הימים והשנים שגרתו הנה והנה עד כה היו **שלושים ומאת שנה**, והיו **מעט ורעים**, כי בצרה הייתי כל הימים שחייתי עד הנה; זהו שאמר **רעים**, אבל **מעט** - היאך ידע עדין כמה יחיה? אלא מפני הצרות אשר מצאוהו, הרגיש בעצמו חולשה, וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט. **ולא השיגו** - לא בטובה ולא בשנים.

[תורה שלמה (כג) מדרש]. מעט ורעים בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אומר לו הקב"ה אני מלטתיך מעשו ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שנמנין התיבות מן (בראשית ויגש מז ח) ויאמר פרעה עד (בראשית ויגש מז ט) בימי מגוריכם, כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחייו שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז.

(כג) מסביר שאפשר שזה גם במנין ל"ג אותיות **מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שָׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵנוּ אֶת-יְמֵי**. ובאגדת בראשית **(פס"א פס"ב) ד"א** למה תאמר יעקב וכו' וכן יעקב כי במקלי וכו' ועשיתי עמו כל אותו הטובה והוא אומר לפרעה מעט ורעים היו וגו' **(הרע"ו) תי לך מימך שאתה אומר כן?**

הָיוּ יְמֵי – פשוט פשוט, **אֶת-יְמֵי שָׁנֵי** – פשוט פשוט,

כעין זה וזה גורם, ע"פ רשב"ם רמב"ן ורד"ק מפני הצרות הזקין יותר מדאי והרגיש בעצמו חולשה וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט, אבל חי עוד 17 שנה וזה לא מעט, אלא כמדרש היות והתלונן לפני פרעה קצרו ימיו ב-33 שנה.

(בר' ויגש מז,ט) מַעֲט וְרַעִים וגו' רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן - כעין תוקף / עצמת התלונה.

- האדמו"ר ממ"ש מחב"ד הסביר בשיחה משנת התשנ"ב פ'ר' מקץ כי יעקב מתמרמר על מעט ימים כיון שחסר במ העיקר – הגאולה.
- בקרא זה ובקרא ב- **דברים וילך לא ין וחרה אפי בו ביום-ההוא** - מונח מונח מונח תלישא-גדולה **ועזבתים והסתרת פני מהם** - גרשיים קדמא מהפך פשוט, התוכן נשמע שלילי מאד ואילו האדמו"ר ממ"ש מחב"ד מסביר כי מדובר בהתעכבות הגאולה שכבר התחילה עד לזמן שתבוא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דקא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; פסא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש הפסוק רציו לנשא אחר בהלכה:

1.2 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מד, כג:

והאמר אל עבדיך אם-לא יגד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני:

ע"פ **כלי יקר** הם התנגדו להקצרת בנימין ולכן יוסף שחררם ממאסר אחרי שלושה ימים והסכים שיורידו את בנימין ולא יחקר לבדו. **אם-לא יגד אחיכם הקטן** - מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים שלכתחילה לא צריכים להיות ביחד, או לא על כל אחד אותו ענין, אלא כיון שכאן המשפט בלשון שלילה אז ההיגיון מתהפך ללמד שצריכים כולם להצטרף לענין **אתכם** - אתנה, מגביל שצריך להורידו בנוכחות כולכם, ולא ע"י תת-קבוצה מכך כי אז אי אפשר לאמת שבנימין הוא אכן בנימין. **לא תספון לראות פני** - בעה"ט ... לא די שלא תראו עוד את פני אלא בכל הדרך לא תוסיפו לשוב עוד. טט - כתוב זה מאפיין את הכתוב לפניו. אם ירד בנימין עם כולם אז יראו את יוסף, לא ירד עם כולם לא תרדו כלל למצרים ביחד או בתת-קבוצות.

בראשית ויגש מה, א - ג:

[א] ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי:

ולא-עמד איש אתו בהתנדב יוסף אל אחיו:

[ב] ויתן את-קלו בבקי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבחרו מפניו:

ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון ויגש שיחה א (תש"מ) ... ד. אין אדם מקבל תנחומין על החי. ... זוהי כוונת דברי יוסף לאחיו **[ג] ... אני יוסף** (ולכן קיימת התמיהה) **העוד אבי חי** - כיוון שאני יוסף - יוסף חי, יוצא שעשרים ושתיים שנים רצופים הצטער יעקב עליו - ואפילו יותר מכך ויתאבל כי אהב אותו יותר מכל בניו - צער נורא, בלתי רגיל כלל וכלל. ואם כן, הרי זה פלא גדול ביותר כיצד יכול היה יעקב לשאת צער גדול כל כך במשך שנים רבות, ולמרות הכל להשאר בחיים. לפי זה מובן מדוע צריך היה יוסף לגלות את תמיהתו זו לאחיו. זו היתה הקדמה להדגשתו בהמשך דבריו את הדחיפות של הבאת יעקב למצרים.

[ב] ויתן את-קלו בבקי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו - קדמא מהפך פשטא, הכתוב המלמד על הכתוב לפניו בפסוק (מה, ב). ע"פ ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום

חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון עצמת בכי יוסף היתה מפני הצער הנורא, הבלתי רגיל כלל וכלל של יעקב במשך עשרים ושתיים שנה כי אין אדם מקבל תנחומין על החי. ויש לומר כי האחים קלטו לפתע את הצער שגרמו לאביהם **ולא יכלו אחיו לענות אתו** - זקף-קטן בתפקיד שתיים, יוסף במקום והקב"ה ביום דין כנדרש ב- **בראשית רבה פ"ד צ"ג, ויתן את-קלו בבקי** אבא כהן ברדלא אומר אוי לנו מיום הדין ... יוסף קטנן של שבטים היה וכו' לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כאו"א (כל אחד ואחד) לפי מה שהוא **(תה נבא) אלה עשיתו** **והחרשתי דמות היות-אתה כמון אוכיתה ואערכה לעיניך**: עאכ"ו! (על אחד כמה וכמה) **כי נבחרו** - מרכא טפחא, יתור לרבות בהלתם מפני מה עשוי יוסף לעשות להם, כפי שהביעו פחדם בסוף פרשת ויחי, אבל יוסף הוא אדם המוגבל באורך חייו, ויותר נבחרו **מפניו** - סלוק מגביל, מפני הקב"ה ביום דין.

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו - קדמא מהפך פשטא, כעין כלל הצריך לפרט והמאופיין ע"י הכתוב שלפניו בפסוק (מה, ב). ע"פ מאור ושמש

מה, א ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ... הבכי ושמיעתו ע"י מצרים ופרעה בא להכנעת יוסף מכל מידות רעות והתפשטותו מהגשמיות כדי שיוכל להדבק עם אחיו והעולמות העליונים שהם הביאו עמם. בכ"י אלו ל"ב נתיבות החכמה ואז השכינה דיברה מגרונו ולכן אמר דברים של הבטחת העתיד בגלות שאחרת ילוד אדם לא יכול להבטיח.

[א] עליו ויקרא - זקף-קטן זקף-גדול (גי' תקע"ו) מרמז לחישוב גי' המלים העולה גל"ת, ומרמז לחישוב גי' ההפרש בין גי' המלים ובין גי' תקע"ו והתוצאה היא הגי' ג'ק"ם. ואפשר להסביר כי השכינה הודיעה (היינו תקע"ו) שגם ב-גל"ת (גלות) יהיו להם ג' ק"ם (שלוש קימות) (א) (מה, ז) לשום לכם שארית בארץ (ב) ולהחיות לכם לפליטה גדולה: (א) (מה, יג) והפדתם לאבי את-כל-כבודי במצרים שאף-על-פי שאני בגדולה עבור מצרים ופרעה אני יוסף - מונח זקף-קטן, אבל עבור בית אבי נשארתי יוסף קטנן של שבטים שעושה כל מעשיו מכך דיוקן אבי שהוא תמיד לפני ולכן אני שואל **העוד אבי חי ומהגעת האחים יכולתי לדבק עצמי בעולמות עליונים וכך גם ישראל אבי ואתם אחי ותכלו לדבק עצמכם בעולמות עליונים גם בגל"ת.**

בראשית ויגש מה, כג: ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים נשאים משוב מצרים

ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון לאביו לדרך:

נסביר הפסוק מהמלים ותבנית הטעמים **ועשר אתנת נשאת** - מונח פזר תלשא, כעין שני תפקידי פזר, ותלשא בתפקיד אלפניו ולאחריו. תלשא באחד הכיוונים או בשניהם בתפקיד אומדן ולפחות פזר אחד לענין נדרים ע"פ **ירושלמי עירובין פ"ג ה"א, ו-בבלי נדרים מט, א** מדובר האם בנדרים הולכים אחר לשון תורה כגון בפסוק זה וזה לחומרה או הולכים אחר לשון בני אדם וזה לקולה. ונראה כי תבנית הטעמים מרמזת כי בנדרים אומדים משמעות הנדר לפי לשון בני אדם להקל. ולכן המלים הבאות ותבנית הטעמים שלהן **ולאביו שלח פזאת** - גרשיים מהפך פשטא, תבנית כעין יצא להקל ולא להחמיר, בפשט להקל כלכלתם בשעת הירידה למצרים, אבל בדרש בגמרא ללכת אחר לשון בני אדם ולא לשון תורה ולהקל בנדרים. לפי דוגמת דברי רבי יוחנן הנודר ממזון מותר בפירות.

תורה שלמה [פג] בר ו לחם ומזון, א"ר חייא בר בא ר' יוחנן אכל חליטין, ואמר לא טעמית מידי [מזון] [בהדא, בהדין] בהוא יומא (מפרש שרבי יוחנן אכל פירות גיטוסר ואין זה נחשב מזון, ואין זה מה שנלמד במקום אחר כי חליטה היא פת לחם של בעלי בתים, וקרוב העדה פירש שכל הדברים ואפילו פירות קרויין מזון), ותניין הנודר מן המזון, מותר במים ומלח, פתר לה כר' יאשיה, דר' יאשיה אמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה (וזה להחמיר, אבל **בבבלי נדרים מט, א** מסיק דגם ר' יאשיה סובר שבנדרים הולכין רק אחר לשון בני אדם וכן מבואר בב"ר פר' צד **ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים** וגו' אמר ר' יאשיה הלכו בנדרים אחר שיחת בני אדם וזה הקלה), ומניין שכל הדברים קרויין מזון, ר' אחא בי ר' עילא אמר **ועשר אתנת נשאת בר ו לחם ומזון, מה תלמוד לומר ומזון, אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון. (ירושלמי עירובין פ"ג ה"א)**

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני מטוד"כ (כ במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הצמית ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – בד"ב בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ועשר אתנת – מונח פזר **נשאת**-תלישא-גדולה **בר נלחם נמזון לאביו** – מונח דרגא תביר טפחא, כעין שני ענינים ו/או שתי קבוצות של פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה **לכרף** – סלוק ולפי ההסבר כי הדברים מרמזים ללשון בני אדם בנדרים, יובן כי קבוצות הפרטים תהיינה מה מוגדר מזון ומה לא מוגדר מזון, ואז הנודר מן המזון אסור בקבוצת המאכלים השייכת למזון, ומותר בקבוצת הפרטים שאינה שייכת למזון.

שלח פזאת – מהפך פשטא – ע"פ **פרש"י והמהרש"ל** – כחשבון הזה של משא אתנת וחמרים שלח בעגלות, ולא בפועל, אבל כתב בלקח טוב ששלח חמור ואתון עם כל אחד מבני יעקב פרט לבנימין אשר נשאר במצרים.

בראשית ויגש מה, כז: וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחיו רוח יעקב אביהם:

... אליהם – זקף-קטן **וירא** – פשטא **את-העגלות** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, ראה עגלות והיזכר בלימוד התורה האחרון שלמדנו יחד: **העגלות** – (א) ע"פ **רש"י** יוסף מסר לאחיו סימן לאביו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה. רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף.

בראשית ויגש מה, כז: ואת-העם העביר אתו לערים מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו:

ואת-העם – קדמא זקף-קטן בתבה אחת **העביר אתו לערים** – מרכא טפחא אתנה **מקצה נבול-מצרים** – מרכא טפחא **ועד-קצהו** – סלוק **ת"א** וית-עמא אעבר יתה מקרי-לקרי מסיפי תחום מצרים ועד-סופה, **נתינה לגר** – פירוש על ת' אונקלוס, בחומש בהוצאת האלמנה והאחים ראם, וילנא התער"ב, **הרב נתן אדלר ז"ל** שומר משמרת הקודש בק"ק לונדון והמדנינות **לערים**, מקרי לקרי. משמע שמפרש כבעל הטעמים ש" **מקצה** (טט) **נבול-מצרים** **איננו שב על הערים**, רק שב על **העביר** (טט) **אתו** – מרכא טפחא ראשון) (ועי' בנתה"ש ובס"תל"ע. סי' שנ"ו בהוראת? המ"ם) אפשר להסביר את ת"א ע"פ **ואת-העם** [אתו (קרא יתר)] – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, ומרמז כאילו נכתב **ואת-העם העביר אתו מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו, לערים** – הגלה כולם מאדמות ועשאים עירוניים, שלא רק אחיו יהיו גרים בארץ לא להם.

בראשית ויגש מה, כז: רק אדמת הכהנים לא קנה

כי חוק לפנהינים מאת פרעה ואכלו את-חכם אשר נתן להם פרעה על-פן לא מכרו את-אדמתם:

רק אדמת הכהנים לא קנה – תביר מרכא טפחא אתנה **תורה שלמה (נו) ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"י** אמר ר' אבא בר כהנא פטריקן שלהם קנה, מה שקנו לעצמם לא קנה. **הסבר ת"ש** האדמה שירשו מאבותיהם קנה, ... ולפ"מ דמבואר לקמן אות נז. סט. דדרשו מיעוט מקרא דלקמן (12,12) **רק אדמת הכהנים לבדם**, ברור דגם ר' אבא ב"כ דרש כן אלא בסגנון אחר ד-**רק** מה שקנו לעצמן לא קנה אבל מה שקבלו בירושה כן קנה. טט – ר' אבא ב"כ דרש מיעוט **רק אדמת הכהנים** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מרבה באדמות הכהנים על מה שקבלו בירושה את מה שקנו בעצמם וע"פ **מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מה, כז** גם אדמות שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים כדי לא למכרם ליוסף בשם פרעה. בתורה אכ"ו ורק"ו ממעטים, וכאן **רק** – תביר ממעט במיעוט ללמד שמשלושה מיני **אדמת הכהנים** מיעט את אדמות כהנים שקנו בעצמם ואותם **לא קנה**. בדיון מורחב ב-**תורה שלמה** מברר האם גם לא קנה אדמה בירושה. **לא קנה** – מונח אתנה, כעין רבוי והגבלה וזה עשוי להתיחס אל הנאמר ב-**מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מה, כז** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים (מבריחים אדמות אל נחלות הכהנים) כדי לא למכרם ליוסף בשם פרעה. אפשר לפרש שהאדמות הרבות האלו לא היו בבעלות אמיתית של הכהנים ולכן ההגבלה משמעה שלא קנה כי לא צריך היה לקנותם כי הבריחים מהמלכות והחרימם לפרעה בלי קניה.

בראשית ויגש מה, כז: וישם אתה יוסף לחק ער-היום תהא על-אדמת מצרים לפרעה לחמש

רק אדמת הכהנים לבדם לא היתה לפרעה:

וישם אתה יוסף לחק – מונח מונח פזר תלישא-קטנה, תבנית כאילו שלוש פזר. לענינו ואף דרשהו לענין אחר. ע"פ **תורה שלמה (סה)** כבר הראה שלוש דרשות הלכתיות לענינים אחרים.

תורה שלמה [סח] נר השכלים כת"י יוסף חכם גדול היה יודע שעתידין ישראל להוציא תרומה ומעשרות משדותיהם כשתחשוב כל שמוציאין ישראל תמצא אותו כמו שמוציאין המצרים לפרעה. (עד חומש)

רק אדמת הכהנים – ממייעוט כיצד, המיעוט בשלש לשונות אך, רק ומן. רק למעט כו' כיוצא בו **רק אדמת הכהנים לבדם** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר

המשך **ת"ש ע"פ מדרש ל"ב מידות** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים ומורמין שיש להם חוק יכול נתן להם ת"ל **רק אדמת הכהנים לבדם** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, אותן שהיו כתובין בטומס"ון בלבד. הקל כי כאמור לעיל קנה מה שקיבלו בירושה והותר להם מה שקנו בעצמם.

בדרך סוד **אדמת הכהנים** גי' 575 עולה יצ"ר הר"ע, הרש"ע, ו- **הכהנים לבדם לא היתה** – ס"ת מ' מ' א' ה' עולה בגי' 86 אלו פ"ו ניצוצין הקדושים מתוך רפ"ח שנפלו בקליפות בשבירת הכלים ורובם במצרים (וחלקם בשכם, בדור המבול, בדור הפלגה) שאותם לא ביררו בני ישראל בעבודת הפרך במצרים, **לא היתה לפרעה** – גי'(ל)שכינ"ה ונתורו לשאר ישראל לבררם על פני הדורות. בני ישראל ביררו ר"ב ניצוצין קדושים אותם הוציאו מצרים בעבודתם בכל האדמה שהייתה שייכת לפרעה מהקנין של יוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפניית ההשערות**: **אֶתְּחִיל**, **סִלּוֹק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מִקְרָא** – מוציא מפשט; **מִרְכָּא** = מאריך, רבוי; **דְּרָא** – מצרף; **תְּבִיר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טַפְחָא** = טרָחָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מִרְכָּא טַפְחָא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דְּרָא תְּבִיר טַפְחָא** – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; **מִרְכָּא תְּבִיר טַפְחָא** – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; **תְּבִיר מִרְכָּא טַפְחָא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מִקְרָא** – בדי"ב בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פַּסְק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זַרְקָא סְגוּלָא** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פַּשְׁטָא** – פשוט, 1; **זַקְרָא קַטָּן**; 2; **זַקְרָא-גְדוּלָא** – 3; **רַבִּיעַ** – 4; **מִנְחָא רַבִּיעַ** – לפחות 4; ... **זַקְרָא-קַטָּן** ... **זַקְרָא-קַטָּן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אֹלָא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קַדְמָא וְאֹלָא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תְּלִישָׁא-קַטְנָה** = **תְּרַסָּא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תְּלִישָׁא-גְדוּלָא** = **תְּלִישָׁא** – דרוש בפסוק ולפניו שער מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פַּרְ** – דרוש מהפסוק רציו לנשוא אחר בהלכה:

1.3 **בראשית ויגש מד, יח**

בראשית ויגש מה, ג: **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי תָי וְלֹא-יָכֵלוּ אָחִיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלָו מִפְּנֵי:**

הָעוֹד אָבִי – מרכא טפחא, יתור לרבות, על האב יעקב את הענין הרוחני של יעקב, שהרי הודיעוהו קודם שאביהם חי. האחים נבהלו כפי **רש"י** מפני הבושה על ששיבשו את השראת השכינה על יעקב. **תָי** – אתנה, מגביל לענין שריית השכינה על יעקב.

בראשית ויגש מה, ד: **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו גִּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:**

יוֹסֵף אֶל-אָחִיו גִּשׁוּ-נָא אֵלַי – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל **וַיִּגְשׁוּ** – אתנה, מגביל, המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** וזה יתאים עם **וַיֹּאמֶר** – קדמא, שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. האם הרחיק גם את ראובן שלא היה בשעת המכירה? **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי** – מרכא טפחא, יתור לרבות במכירה את (א) הפגיעה בעצמם באטימת אונם מהתחננותו לפניהם שהוא אחיהם; (ב) הפגיעה באביהם יעקב, ברוח הנבואה שלא שרתה עליו **מִצְרַיִמָּה** – סלוק, מגביל שבמכירה קבעו סופית איך תתמש גזרת בין הבתרים, גר יהיה זרעך בארץ לא להם. **מִצְרַיִמָּה** – גי' 385 עולה שכינ"ה, כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו (**בד' וישב**) מגלה להם שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים, בנמשך בפסוק הבא.

בראשית ויגש מה, ה:

וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יַחַר פְּעֵינֶיכֶם כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶלְהִים לְפָנֶיכֶם:

וַעֲתָהּוּ – מונח פסק בראש פסוק (סיבה א לפסק) כעין מידה ל"א **שֶׁל רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרִיה"ג** סדור שנחלק ומלת **וַעֲתָהּוּ** ושייכת לשני פסוקים. זה ממשיך **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה וַעֲתָהּוּ** אף שאני משנה למלך – אני עדיין מכור, כהסבר הרב כ"טוב – שיוסף היה מלך עבד שמעולם לא שוחרר אף על-פי שנשא את אסנת בת פוטי פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר. **וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ** – מונח פסק רביעי, (סיבה ב לפסק) מפני שבא להפריד בית מלה המסתימת באות אהו"י ובין מלה הפותחת באות אהו"י (סיבה ג לפסק) – כעין שני שמות לענין משותף אחד, או שם אחד ושני ענינים שונים, צ"ע

אֶל-תַּעֲצָבוֹ – מונח רביעי, לפחות ארבעה ענינים הקשורים לעצב, או משהו אחר

א' אל תעצבו על העבר – על השנאה; ב' על מעשה המכירה; ג' אל תעצבו על ההווה – בושה מאביהם (רש"י), ד' על העתיד – כי איני ברשות עצמי אלא שליח א-לקים

וְאֶל-יַחַר פְּעֵינֶיכֶם – פשטא מונח זקף-קטן (שני טעמים במלה אחת) כעין ריבה וריבה את הכל, הרי אח אחד בלבד רצה להרגו, ואח אחד בלבד הציע מכירתו, וכולם סבלו מכך, לכן עכשו יוקל לכולם

כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי – מרכא טפחא, יתור לרבות על מכירת יוסף את כל שהשתלשל מכך (ליוסף: נסיון פגיעת פוטיפר בו, התגרות אשת פוטיפר בו, ישיבת יוסף בכלא; ליהודה פרישת יהודה) **הִנֵּה** – אתנה, מגביל ללמד על החידוש שבדבר **כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶלְהִים**

לְפָנֶיכֶם: במובן של אוכל לבני ישראל, ובמובן של נישואי יוסף ואסנת שבכך נגאלה בת דינה ונולדו מנשה ואפרים שימנו על שבטי י"ה מהם קם עם ישראל ועל שבעים הנפשות שירדו למצרים. ליהודה יצא אורו של משיח מפרץ בן יהודה ותמר.

בראשית ויגש מה, כו:

וַיִּנְדְּרוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי-הוּא מִשַׁל פְּכֶל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְגַּע לְבָבוֹ כִּי לֹא-הָאֱמִין לָהֶם:

וַיִּנְדְּרוּ לוֹ – קדמא ואזלא, תבנית כעין כלל ופרט

(אתנה) **וַיַּפְגַּע לְבָבוֹ** – מונח זקף-קטן, **כִּי לֹא-הָאֱמִין לָהֶם** – מרכא טפחא סלוק, תבנית של כל הכתוב כעין לימוד אלפניו ולאחריו

• טט – אלפניו אולי יעקב חשש שיוסף לא עומד בצדקתו. בא פסוק **מַהֲבֵנִי** להודיע שיוסף עומד צדקתו.

בראשית ויגש מה, כז:

וַיִּנְדְּבֵרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיִּנְרָא אֶת-הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ

וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

... **אֲלֵהֶם** – זקף-קטן **וַיִּנְרָא** – פשטא **אֶת-הַעֲגָלוֹת** – מונח זקף-קטן במלה אחת, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקף, יעקב ראה עגלות שהיו סימן שיוסף זוכר לימוד התורה האחרון שלמדו יחד: כפי' **רש"י הַעֲגָלוֹת** – (א) יוסף מסר לאחיו סימן לאביו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה.

אֶת-הַעֲגָלוֹת – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, יוסף מסר סימן על לימוד עגלה ערופה, ותבנית הטעמים מרמזת שכך גם זוכר את כל תלמודו ועומד בצדקותו

אֵלָיו רַבִּיעַ ... **אֲלֵהֶם** זקף-קטן ... **אֶת-הַעֲגָלוֹת** זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף. וכתוצאה מהוכחה זאת **וַתְּחִי** – זקף-גדול – **רש"י** שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו (טט – כבר כ"ב שנה).

וכן רמז למחדש הגדול בתורת הסוד **לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב** – ר"ת לוריא, אור לי

וַתְּחִי – **תורה שלמה** בשם **ספר התנין** שתי קרניים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, טט – היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמז תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקו לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מה, א: **וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לְאלֹהֵי אָבִיו וַיִּצְחָק:**

בראשית ויגש מה, ב: **וַיֹּאמֶר אֶלְהִים וְלִישְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התע"ט; **תפצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבוי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ת"א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל וְגו' רמב"ן (מ,א) ... והנה בזכות הקרבנות נראה אליו אלקי יצחק אביו במראות הלילה במדת הדין רפה, זהו שאמר אלקים במראת הלילה ... והוא מה שאמר (בר' ויג' ג,א) אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, כי הוא האל בית אל וגו' הוא השם והיא המדה ... והבטיחו שלא יירא במצרים כי יזכה בדינו ויגאל אחרי הענוי, וזהו טעם ואנכי אעלך גם עלה.

וכתב הרב (טט - הרמב"ם) **בפרק כ"ז בחלק ראשון במורה הנבוכים**, ופירש הרב כי בעבור שאמר בתחלת הענין **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה**, לא היה קשה לאונקלוס לספר המאמר (טט) - ולהרחיק כעין גישום שהוא נמנע ממנו בהתמדה) כאשר נאמר **בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה**, כי הוא סיפור אמירה ולא סיפור מעשה שהיה, כי יש הפרש גדול בין מה שיאמר בחלום או במראה הלילה, ובין מה שיאמר במחזה ובמראה, ובין מה שיאמר בדבר מוחלט וגו'.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל - קדמא מהפך פסק פשטא, הפסק מפריד בין מלת א-לקים שהוא שם משמות הבורא שבו מנהיג את העולמות והוא גם מידת גבורה וגלוי אחד שלה הוא מידת הדין, וגם שם למלאכים, ובין מלת ישראל שהוא שם הבא מהתגברות יעקב על המלאך **וישאל לבטא**, **כִּי-שָׁרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְהוֹכַלְתָּ**: ומבטא ע"פ **רבי יוסף בכור שור** גלוי של גבורה רוחנית, וע"פ **הרלב"ג** מעלות רוחניות כמלאכים כי הוא שרר עם מלאכי השם עד שמדרגתו קרובה למדרגתם, ולא נלאה כחו בזה, ויהיה שר גם כן עם אנשים ולא ינוצח. וע"פ **הרד"ק** ... יכל ללבן ועשו וכן יקרה עם עשו ואלפיו. ושם ישראל למלמד על גדולת נשמת עם ישראל המייצג את כנסת ישראל – שריית השכינה בעולם הנברא, ועל אהבת ה' לישראל. לכן אפשר כי התבנית מהפך פסק לומר **בַּמִּדַּת הַדִּין רָפָה** כי ירידת ישראל למצרים היא משימה שיש לבצעה בגבורה בשליחות הבורא מעל ההנהגה באמצעות המידות.

יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב - מונח פסק אתנה, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, ודומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו,ג - ד:
[ג] וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֶל-תִּירְאָה מִצְרִימָה כִּי-לֹגִי נָדוּל אֲשִׁימָךְ שָׁם:
[ד] אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶיךָ וְיוֹסֵף יִשִּׁית רִגְלוֹ עַל-עֵינֶיךָ:

אֶל-תִּירְאָה מִצְרִימָה כִּי – ס"ת אהה"י שם אה"ה בצירוף לחדש אייר **מִצְרִימָה** – ג' שכינ"ה, ולזה מוסיף פסוק **(מ,ג) אֲנֹכִי** – רביע, מרמז לגלוי אהבת הקב"ה באופן הנעלה ביותר גבוה מעל גבוה שומר **אֲרַד עִמָּךְ מִצְרִימָה** – מרמז ליחוד קוב"ה ושכינתה **וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶיךָ גַּם-עֲלֶיךָ** – טפחא מונח אתנה, כמו ב- (שמ' יתרו כ,ב) **אנכי ה' א-לקיך**, בטעם תחתון גאולת השכינה מגלותה עם הניצוצין הקדושים שנפלו בשבירת הכלים (ראה מאור ושמש בר' וישב) **אֶעֱלֶיךָ גַּם-עֲלֶיךָ** – ס"ת מכ"ה וצ"ע מה ס"ת **וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶיךָ גַּם-עֲלֶיךָ** מיכ"ה מרמז כאן? וזה קשור ל-**(בר' ויחי ג,ב)** **וְאֵלֹהִים פָּקֹד יַפְקֹד אֶתְכֶם** – גרשיים דרגא מונח רביע, גאולת השכינה מגלותה בתיקון יצר הרע והעולמות.

בראשית ויגש מו,יב:
וּבְנֵי יְהוּדָה עָרַ וְאוּנָה וְשִׁלָּה וַפְרִיץ וְזָרַח וְיִמְתָּ עַר וְאוּנָה פֶּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִי בְנֵי-פֶרֶץ חֶצְרוֹן וְחַמּוּל:
וּבְנֵי יְהוּדָה – מונח רביע – מונח חמישה **עַר וְאוּנָה וְשִׁלָּה וַפְרִיץ וְזָרַח** – דרגא תביר טפחא – קבוצת פרטים מצטרפים, ובמקום ער ואונגן שלא התקיימו, נכנסו **בְנֵי-פֶרֶץ חֶצְרוֹן וְחַמּוּל**

בראשית ויגש מו,יז: **וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁוּהוּ וַיִּשְׁוּ וּבְרִיעָה וַיִּשְׁוּ וַיִּשְׁוּ אַחֲתָם** **וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמְלִכִיאֵל:**
וַיִּשְׁרַח אַחֲתָם – מונח אתנה, מגביל שהייתה אחותם רק מאבא, אפשר שזה מקור המדרש ששרח היתה בת אשת אשר למאן דאמר שלא נשאו תאומותיהם או שהיו לו לפחות שתי נשים.

בראשית ויגש מו,כו – כז: **[כז] כָּל-הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לַיעֲקֹב מִצְרִימָה יֵצְאוּ יָרְכוּ מִלְּבַד נָשִׁי בְנֵי-יעֲקֹב כָּל-נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וָשֵׁשׁ:**
[כז] וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יָלְדוּ לוֹ בְּמִצְרָיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים: ס
כָּל-הַנֶּפֶשׁ – תלישא-גדולה, פרט ראשון **הַבָּאָה לַיעֲקֹב מִצְרִימָה יֵצְאוּ יָרְכוּ** – קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין כלל הצריך לפרט **א' אפשר שפסוקים (מ, כו – כז) כָּל-הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה ... כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יעֲקֹב הַבָּאָה ...** מהוים תבנית כעין פרט וכלל ופרט וכלל הפרט הראשון **כָּל-הַנֶּפֶשׁ** – תלישא-גדולה, מציין (ע"פ **רש"י**) פרט מובחר ומאוחד ומיוחד בעבודת אל אחד, פרט זה מפורט בכלל הצריך לפרט והוא יכול את **יֵצְאוּ יָרְכוּ מִלְּבַד נָשִׁי בְנֵי-יעֲקֹב** שע"פ הרמב"ן בשם רבי יהודה בא להוסיף ולא להפחית והכלל האחרון **(מ, כז) כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים:** ירבה את יעקב עצמו שע"פ **רשב"ם** נכלל בחשבון 33 בני לאה, וירבה את יוכבד בת לוי שנולדה בין החומות (נכללת ב- 33 בני לאה) כי בשמות יש רק 31 אנשים חיים, וירבה את נשי בני יעקב מהאחיות התאומות.

כָּל-הַנֶּפֶשׁ – תלישא-גדולה, בתפקידי שיעור (תיב"ע, רשב"ם, רמב"ן ע"פ בר"ר, תורה שלמה), ראש, יחוד (רש"י ע"פ ו' רבה), עקירה שיעור הבאים מצרימה, מושלמים לשבעים ע"י הקב"ה או יוכבד. ועוד שהיו יותר משבעים כי נשיהם לא נמנו. ראש, אלופו של עולם, יחוד – מרמז לקב"ה והוא פרט ראשון והפרטים הבאים אלו יעקב ויוצאי ירכו המובחרים, המאוחדים ומיוחדים לאל אחד הקב"ה, ושגזרת הכתוב נתלשו מארץ-כנען לרדת לגלות מצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מקף** פשט – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – כ"ב בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – דודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כמעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מה, יז:

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל-יוֹסֵף אֲמַר אֶל-אֶחָיו זֹאת עָשׂוּ טַעֲנוּ אֶת-בְּעֵירְכֶם וְלִכְוּ-בְאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן:

טַעֲנוּ - פשטא **אֶת-בְּעֵירְכֶם** - מונח זקף-קטן בתיבה אחת, כעין ריבה ריבה את הכל, להטעין כל בהמה גם אלו שנועדו לכתחילה לרכיבה

בלבד

בראשית ויגש מו, ז:

כִּינֹו וּבְנֵי כִּינֹו אֹתוֹ בְּנִתָיו וּבְנֹות כִּינֹו וְכָל-זָרְעוֹ הֵבִיא אֹתוֹ מִצְרַיִמָּה: ס

בהוצאת בלום **כִּינֹו וּבְנֵי כִּינֹו אֹתוֹ** - זקף-גדול מהפך פשטא זקף-קטן בין שני קיסרים, תבנית המלמדת על עשיית תיקון גדול המשנה

הסדר הטבעי של עונש על עוון.

בשאר הוצאות הגירסה היא **כִּינֹו וּבְנֵי כִּינֹו אֹתוֹ** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר.

נסביר את הפסוק בשילוב שתי הגירסאות.

פסוק זה מסיים את פרשת ירידת יעקב ובניו למצרים. אפשר כי במעבר בין תולדות האבות בארץ כנען לגלות מצרים מתחיל תקון גזרת ברית בין הבתרים (**בר' לך טו, יג**) ו**וַיֹּאמֶר לְאֲבֹתָם לֵדַע תְּדַע כִּי-גֵרֹו יִהְיֶה זָרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדֵיהֶם וְעַנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**: זה התקון הגדול של העלאת ניצוצות הקדושה משבירת הכלים בבריאת העולם וניצוצות הקדושה שנפלטו מאדם הראשון בגלותו 130 שנה במצרים.

דמיון במיקום התיקון במעבר מארץ כנען לארץ מצרים ובין מיקום המעבר מעולם התהווה לעולם התיקון (**בר' וישלח לו, לט**) ו**וַיִּמַּתְּ בְּעַל כְּנָעַן בֶּן-**

עַכְבָּר וַיִּמְלֵךְ תַּחֲמִילֵי הַדָּר וְשֵׁם עִירָו פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת-מֶטְרָד בַּת מִי זֶהָב:

וַיִּמְלֵךְ תַּחֲמִילֵי הַדָּר וְשֵׁם - ר"ת תוה"ו וגו' תיקון המתחיל מיד בהקמת בי"ת תלמו"ד (המרומז ס"ת וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת-מֶטְרָד בַּת מִי זֶהָב, הצירוף תרומת ר' אליהו שגב) שהוקם ע"י יהודה בשליחות יעקב כנדרש על (**בר' ויגש מו, כח**) ו**אֶת-יְהוֹדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יוֹסֵף לְהוֹרֵת לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן**: ארץ גשן היא ארץ המעבר ממצרים ובה ניצוצות הקדושה של אורות דתוהו ובין ארץ כנען ובית המקדש - מקום התיקון המושלם - אורות התיקון.

(בר' ויגש מו, כח) ו**אֶת-יְהוֹדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יוֹסֵף** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, יוצא מענין הבאים למצרים לדון בענין כענינו והוא הקמת בית תלמוד בארץ המעבר בין מצרים ובין כנען שמשם תצא הוראה, **לְהוֹרֵת לְפָנָיו** - מרכא טפחא, יתור לרבות על הוראת התורה את הוראת השאיבה - היניקה הברור והתיקון של ניצוצות הקדושה של אורות דתוהו, שיתכנסו אל **גִּשְׁנָה** - אתנה בתפקיד הגבלה לגשן בלבד.

וַיָּבֵאוּ - טפחא, מתאפיין מהכתוב אחריו **אֶרְצָה גִּשְׁן** ומאפיין את הכתוב אלפניו, כאן **וַיָּבֵאוּ** - כמו ויביאו היא העלאת של אורות הקדושה ממצרים בעבודת העינוי והפרך שישאל יעשו ביטט ובלבנים ובכל העבודות בשדה אשר המצרים יעבידו בהם בפרך בהכנה לעליה לארץ כנען ובית המקדש - מקום התיקון המושלם - אורות התיקון בכלים. **אֶרְצָה גִּשְׁן** - מרכא סלוק

בראשית ויגש מז, יד:

[יד] וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-תָּם שִׁבְרֵיהֶם

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרַעֲהַ:

[טו] וַיְתֵם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֵאוּ כָּל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לְאֹמַר הִבְהֵלֵנוּ לָנוּ לָחֵם וְלָמָּה נָמוֹת נִנְהָךְ

כִּי אֲפָס כֶּסֶף:

תורה שלמה [מא] [יד] וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף, שרתה רוח נבואה על יוסף וידע מה שיש לכל אחד ואחד ומכר לעשיר ביוקר ולעני בפחות, לכל אחד כפי מה שהיה לו, שתם כסף העני והעשיר כאחד (מדרש)

[מא] מאמר זה מובא בפי' הטור עה"ח בשם מדרש ובפדר"א (פרקי דרבי אליעזר) פל"ט רבי פנחס אומר שרה רוח הקודש על יוסף מנעוריו ועד יום מותו וכו'. וראה לעיל פ(רק)ל"ז אות לב (יוסף בן תורה ונביא ומכלכל את אחיו). בביאור ובמבוא לתנ"י ע. מכת"י **וַיָּבֵאוּ**

כָּל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לְאֹמַר הִבְהֵלֵנוּ לָנוּ לָחֵם ... כִּי אֲפָס כֶּסֶף משמע שבאו כלם עניים ועשירים, ותימה היאך תם הכסף העני והעשיר יחד, וי"ל שכל מי שקנה תבואה מיוסף ה" צריך להביא כתב כמה טיפול ביתו, והיה נותן לעני בפרוטה כמו לעשיר בדינר ובזה תם הכסף בשוה.

וַיָּבֵאוּ – טרסא, בתפקיד בחינה נעלה ובתפקיד אומדנה. בעל בחינה נעלה של רוח נבואה המביאה לאומדנת המצב הכספי של כל אחד.

ילקוט איים רבים התשע"ג: איתא בספר עטרת תפארת בשם הרבי צבי הירש מזידיטשוב: יוסף ליקט את כל הכסף והזהב, והצלמים של ע"ז שהיה של כסף וזהב העכו"ם עצמם בטלום **בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-תָּם שִׁבְרֵיהֶם** אותם ואז מותר לישראל להינות ממנו.

בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-תָּם שִׁבְרֵיהֶם – אמנם לא ברישא פסוק אבל בתבנית (שמ' יתרו כ) אנכי ה' א-לקיך בטעם תחתון – שבתלו ע"ז שזה משבע מצוות בני נח.

אֲשֶׁר-תָּם – מקף, בתפקיד רב מצב, אפשר שמלמד שגוי העובד עבודה זרה אחת מבטל עבודה זרה שאינו עובד.

אֲשֶׁר-תָּם – מרכא, רבוי מיני ע"ז שעובדיהם בלבד **שִׁבְרֵיהֶם** הנרמז בטעם אתנה המגביל את השבירה אליהם ולא ליוסף. טעם טפחא ללא מרכא של **בַּשֶּׁבֶר** (א) בתפקיד להתאפיין מהכתוב אחריו ו-ב) בתפקיד התפשטות האפיון לכתוב לפניו ומרמז להיתר להינות מהחמרים אחרי הביטול הבא מהשבירה.

בראשית ויגש מז, יט:

לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ נָם-אֲנַחְנוּ גַם אֲדַמְתָּנוּ קִנְיָה-אֲתָנוּ וְאֶת-אֲדַמְתָּנוּ בְּלָחֵם

וְנַהֲרָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה וְתָן-זָרַע וְנַחֲרֵה וְלֹא נָמוֹת וְהֵאֲדָמָה לֹא תִשָּׂם:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני ואלטער (ל) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעשר ט; **תפנית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-תפוסק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחפץ פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **תפיקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפיקא – מרכא **תפיקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר** **תפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר** **תפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא** **תפיקא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – כ"ב ברור לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

לְמִנְחָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ – דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות גב, יחא**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בבב) בראשית פרשת ויגש - ויחי מזיט לְמִנְחָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעֵינֶיךָ**.

נקוד ברביע ששם גבול המחזה ... מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לְמִנְחָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (ט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב כמת); (ב) **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחזה ... פירוש המלה המחזה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (נתינת) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ **(בר' ויגש מא)**, **וַיֵּאמֶר** ת"א וחזי, לכן משמע ששם גבול המחזה – ששם גבול האמירה.

(ג) טט – המצרים באמרם **לְמִנְחָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעֵינֶיךָ** מעביר את **נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של **לְמִנְחָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים **(בר' ג)**, **וְכִי תֵאָהֳרֶה-הַיּוֹא לְעֵינֶיךָ** (במופע הראשון בתורה) מרמות לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יחא**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מהא (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפב, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שד"מ, טז, ז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ז); ש"ס, ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; צצית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קבא, ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א, ה"ב** ... אסור הלך אחרי אשה ... עד שירחק ד' אמות ... **שו"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (ג' יוסף חיים, הלא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בבלי ברכות גב, ואמר רבי זיקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא בדברי תורה, אבל מילי דעלמא לית לן בה. ואיכא דאמרי, אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא [אפילין] בדברי תורה, וכל שכן מילי דעלמא.

בבלי ברכות יחא, והתניא: המשמר את המת אף על פי שאינו מתו - פטור מקריאת שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. משמרו - אף על פי שאינו מתו, מתו - אף על פי שאינו משמרו. מתו ומשמרו אין, אבל מהלך בבית הקברות - לא, והתניא: לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום (משלי יז) לזעג לרש חרף עושהו! ה"ם תוך **אַרְבַּע** [אמות] הוא דאסור, חוץ לארבע אמות חייב, דאמר מר: **מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, הכא - חוץ לארבע אמות נמי פטור**.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן מה דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ, ובר' סעיפים. **סעיף א** * אסור ליכנס (א) א בבית הקברות <א> או (ב) בתוך ארבע אמות של מת, ותפילין בראשו, משום לזעג לרש (משלי יז, ה). <ב> ואם הם מכוסים, (ג) מותר.

סעיף ב ב בבית המרחץ, (ד) בית החיצון שכל העומדים בו הם לבושים, יכולין להניח שם תפילין לכתחלה. ובבית האמצעי, שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים (ה) ומקצתן ערומים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אינו צריך לחלצן. (ו) ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערומים, אפילו היו בראשו, צריך לחלצן. טט – הרחקה ממת, הבושה מהערום הגיע מחטא אדם הראשון

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפב סעיף ד לא יאחזו אדם ס"ת ויכנס בו לבית הכסא או לבית המרחץ ו או לבית הקברות, אף על פי שכרוך במטפחת ונתון בתיק שלו, (ד) <ג> ולא יקרא בו יג] עד שירחק ד' אמות מהמת או מבית הקברות יד] או מבית הכסא. ז (ה) ולא יאחזו ספר תורה בלא מטפחות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שדמ סעיף טז יא אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת, (ג) כגון צרכי קבורתו והספד; אבל שאר כל דבר, יב אסור. והני מילי בדברי תורה, אבל במילי דעלמא לית לן בה.

ש"ך אין אין אומרים כו' - משמע דעת המחבר דר"ת אפילו חוץ לד' אמות אסור ומילי דעלמא אפי' תוך ד' אמות שרי והב"ח פסק דר"ת אסור אפי' חוץ לד' אמות ומילי דעלמא אינו אסור אלא תוך ד"א ודבריו של מת מותר אפי' בד"ת אפי' תוך ד"א וכן נהגו לדרוש באגדות ופסוקים אפי' תוך ד"א בפני המת ויוצאין מענין לענין עד שמגיעין לספר שבחיו של מת מעסק תורתו וחסידיותו ויותר מדות טובות שהיו בו ע"כ וכתב המרדכי דכל אותו חדר שהמת מונח בו חשוב כד' אמות וכן פסק הב"ח וע"ל סי' שס"ו:

סעיף יז מותר לומר פסוקים ודרשה <ה> לכבוד המת, ת] בתוך ארבע אמות או בבית הקברות (מהרא"י בביאור מא"ח לדעת רמ"ה).

ט"ז (ה) לכבוד המת. - דכל שאין לכבוד המת ודאי אסור ... וכתב הטור בשם רב האי גאון דאפילו חוץ לארבע אמות אסור בד"ת: **שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסז סעיף ב** לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות של מת ותפילין בראשו, משום לזעג לרש (משלי יז, ה), ואם הם מכוסים, מותר.

סעיף ג ב לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות (א) של מת או של קבר וספר תורה בזרועו (ב) ויקרא בו ג או יתפלל, והוא הדין על פה אסור לקרות, אלא אם כן לכבוד המת, כמו שנתבאר. (וע"ל סימן שד"מ סעיף ט"ז).

סעיף ד מותר ליכנס לבית הקברות או לתוך ד' אמות של מת או של קבר, והוא לבוש ציצית, והוא שלא יהא נגרר על הקבר. אבל אם נגרר, אסור משום: לזעג לרש (משלי יז, ה) במה דברים אמורים, בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמן, ד אבל האינדא שאין אנו לובשין אותו <א> אלא לשם מצוה, אסור, אפי' אינם נגררים. ב] והני מילי כשהציצית מגוללים, אבל אם הם מכוסים, מותר.

סעיף ו כיון שהרחיק ד' אמות, קורא ומתפלל, ואפילו רואה הקבר או בית הקברות. ואם יש שם מחיצה, מותר אחר המחיצה, סמוך אפילו תוך ד' אמות לקבר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קב סעיף א (א) <א> אסור לישב (ב) א בתוך ד' אמות (ג) של מתפלל; בין מלפניו <ב> בין מן הצדדין (ד) (בין מלאחריו), (תוס' ומרדכי ואשרי פ' אין עומדין) צריך להרחיק ד' אמות; וגו' **סעיף ד** * (טו) אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות, ודווקא (טז) לפניהם, וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדינת ארצנו – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התע"ט; **הפניית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא פשטא; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מינה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כפעולת חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

הוכן בעזרת הרב יעקב ויגדור הי"ו והרב אהרן רובינשטיין הי"ו.

1.5 בראשית ויגש מד, יח:

בראשית ויגש מד, יח:

וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חֶזֶק עָלָהֶם הָרָעַב וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה:

נשתמש במדרש הבא בשלבים אחדים של הסבר הכתוב.

שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מד, כ: **וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם**. שלא היו שמיין הקרקע בדמים, ולא התבואה בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כל אותה שנה וזרע כדי לזרוע איש אדמתו באותה שנה מכאן ואילך להיותן **כאריסין** שיורדין לשדה בעל הבית ועובדין אותה, אלא בשביל שכולם עבדיו הם, והוא צריך לפרנסם, התנה עמם לעבוד הקרקע וליטול הם ד' חלקים והוא נוטל את החמישית לפרעה (**בר' ויגש מד, כ**), ואעפ"כ לא קנה אותם לצרכו כי אם לפרעה: **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ**. כשפרשנו: **כִּי-חֶזֶק עָלָהֶם הָרָעַב**. לפי שהיה רואה כי חזק עליהם הרעב לא היו שמיין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה: **וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה**: מעתה ועד עולם היו כל השדות מוחלטות לפרעה:

הפסוק (**בר' ויגש מד, כ**) עוסק במכירת וקנית אדמה בין נכרים כאשר יוסף הוא שליח המלכות. הפסוק מוסבר להלן ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל.

תהליך מכירה מתואר ב-**משנה בבא מציעא פ"ד, מ"א** הוזהב קונה את הכסף ... וההסבר הוא (משיכת) הוזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את (תשלום) הכסף. אח"כ בא התשלום עצמו. המשנה עוסקת במטלטלין, אבל גם לאדמה התהליך דומה.

נתבונן במהלך אפשרי ללימוד מתבניות טעמי המקרא:

וַיִּקַּח יוֹסֵף – קדמא ואזלא, בתפקיד של סדר מוקדם ומאוחר במכירה וקניה. ברשות המוכר משהו שהקונה מעוניין בו והם הסכימו שזה

יעבור מהמוכר לקונה, הקונה צריך לעשות פעולה כדי לקנות:

(א) בקרקע – פעולת חזקה או שטר או כסף (או שווה כסף שלא נדון בו כאן)

(ב) במטלטלין – פעולת משיכה או הגבהה

(ג) ולכל אחד מהם (קרקע או מטלטלין) מתאים האופן הבא: (א) פעולת נתינת סודר מקונה למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים)

(ב) נשוא המכירה נקנה לקונה אפילו לא נמצא במקום (כגון מכירת החמץ שבבית המוכר לרב) החפץ או הקרקע עובר לבעלות הקונה,

(ג) נוצרה התחייבות הקונה לשלם.

אפשר כי (ג) מרומז בתבנית הטעמים פעמיים זקף בין שני קיסרים של הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** המרמזת לכעין בנין אב או הקש לכל תהליך מכירה שבו יש משהו שמוכרים, פעולה המסמלת שהנמכר נקנה לקונה, נוצרת התחייבות לקונה לשלם.

הכתוב **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** מתחיל את המכירה, כי המצרים יזמו את המכירה

הכתוב **וַיִּקַּח יוֹסֵף** מרמז כי הקונה מקנה למוכר כלי שלו למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים) בעקבות כך

נשוא המכירה הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם** נקנה לקונה **לְפָרְעָה** מלמד שהאדמה או החפץ עוברים לבעלות הקונה, נוצרה התחייבות

הקונה לשלם. הכתוב (**בר' ויגש מד, כ**) **הָא-לְכֶם זָרַע** הוא אמצעי התשלום של אספקת הזרע לכל מקום שהמוכר נמצא בו, כי המלכות

העבירה את המוכרים למקומות שונים ממקום שבו מכרו האדמה שלהם.

עכשו נסביר איך במכירת האדמה אין אונאה.

משנה בבא מציעא פ"ד, מ"ט אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אין להן תשלומי כפל ולא

תשלומי ארבעה וחמשה ... **פירוש המשנה לרמב"ם ב"מ פ"ד, מ"ט** אמר ה' (**"י בהר נהיז**) **וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְּכָר לְעֵמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עֵמִיתְךָ**

אֶל-תּוֹנֵן, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות לפי שנ' בהם לרשת אחווה, ויצאו

שטרות דאמר קרא ממכר מי שגופו מכור וקנוי יצאו אלו שאין גופן מכור וקנוי אלא לראיה שבהן. וגו'

(**"י בהר נהיז**) **וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְּכָר לְעֵמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עֵמִיתְךָ אֶל-תּוֹנֵן אִישׁ אֶת-אֶחָיו:**

ה-**משנה בבא מציעא פ"ד, מ"ט** ופירושה מוציאה קרקעות וכו' מאונאה בדרך הסקה שהפסוק עוסק באונאה במטלטלין ע"פ דרשת "דבר

הנקנה מיד ליד" ולכן מה שאינו מטלטלין אין בו אונאה. ע"פ מדרש **שכל טוב** הפסוק (**בר' ויגש מד, כ**) **וַיִּקַּח יוֹסֵף** וגו' מדגים ישירות, שאין

אונאה בממכר קרקעות גם בהפרשי שווי מופלגים בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו

לפרנסתו (שווי זרע של) שנת הרעב ולזרע השדה: וסוף הפסוק **וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה** – סלוק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקא.

כאמור הפסוק מוסבר ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל. לכן איננו מתיחסים לענין רקבון התבואה שלא באוצרות המלכות שאילצה את המצרים למכור אדמתם למלכות.

לפי פתרון יוסף המצרים היו צוברים בר לעצמם והמלכות לעצמה. הכתוב **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** הוא טעמא דקרא של **וַיִּקַּח**

יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כי הוא לתחילה לא התכווין לקנות האדמות, רק הם הציעו לו אותם בתמורה לזרע לאכילה.

במצב זה, היצע האדמה היה גדול, המלכות היתה הקונה היחיד שהיה בידו תשלום שהיה גם הצלת חיים והוא היה בשווי זרע לשנת רעב

שאיפשר למצרים להתקיים. כך הראינו שבמכירת האדמה לא היה אונאה. אח"כ המלכות בעלת האדמה המציאה להם זרע כרצונה לזריעה

כאריסים, ואח"כ כנראה קבעה בתכנון מרכזי מה יגודל ואיפה.

אֶת-כָּל-אֲדַמַּת – מקף כרב-מצב של טיב האדמה וטיב פירותיה: **אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה** – מהפך פשטא זקא-קטן, שתי

דרשות (א) מוציא הכתוב ממשוטו, **שלא היו שמיין הקרקע בדמים** (שמכרו בהצע גדול ולא היה קונה אחר פרט למלכות שקנתה שלא כשווי

שומה), ולא התבואה (שקנו) בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו. (ב) ועוד מוציא הכתוב

ממשוטו שלא קנה האדמות בהימצאו במ אלא בקנין סימלי ע"י הקניית כלי של המלכות למוכר.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת מ"ט (ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעטו; תפצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים לפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפחא = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; זולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא וזולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מ"ט דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

כִּי-מִכְרֶיךָ - מקף כרב-מצב של מכירה: (א) מכירה לפי שומת שווי (ב) מכירת שלא לפי שומת שווי. ועוד דרך (א) מכירה בשלבים (ב) מכירה בבת אחת. **כִּי-מִכְרֶיךָ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא הכתוב ממשוטו לשני דברים כי מפני הרעב (טט – א) לא היו שמין (טט – ב) לא מכרו בשלבים כנדרש ב- **שכל טוב** לא היו שמין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה:

הרחבה בענין מכירת אדמה תמורת זרע (שאינ בו טענת אונאה) לעומת מכירת זרע תמורת אדמה (שיכולה להיות בו טענת אונאה) כדתנן **משנה בבא מציעא פ"ד,מ"א** הוזהב קונה את הכסף וההסבר הוא (משיכת) הוזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את (תשלום) הכסף.

מצריים מכרו קרקע, המלכות החזיקה בקרקע ובוזה התחייבה לשלם תמורה, שהתבטאה בזרע לא מסוים אלא לפי בחירת המלכות (**בר' ויגש מז,ג**) **הֲאֵלֶיכֶם זָרַע** בכל מקום שצריך לספק אותו שם, אפילו לא הראה להם. זה יתאים לכך ש-**(בר' ויגש מז,בא)** **זָאֵת-הָעֵץ** העביר ממקום למקום ובכל מקום סיפק תשלום עבור הקרקע שקנה במקום המקורי של מקבלי הזרע במקום הימצאם לפי החלטת המלכות (הקונה). זה הזרע משמש לאכילה ולזריעה אינו חלק מתהליך המכירה. ע"כ הקרקע היא הסחורה הנמכרת ונגינת, הזרע (שהוא לא מסוים) הוא התשלום כמו כסף. ולא יכולה להיות טענת אונאה.

אם היה הפוך, כי המלכות רוצה לקיים את עמה ולכן מציעה לעם לקנות ממנה זרע (זה מטלטלין) והם מושכים ובוזה מתחייבים לתשלום, כל זמן שהיה להם כסף (שהוא לא דבר מסוים) היה יכול להיות להם טענת אונאה. אבל כאשר נשאר להם רק האדמה איך יעשו? בלי להתחשב במאן דאמר שקרקע מסוימת לא יכולה להיות תשלום או צריך לעשות באופן אחר.

(א) במשיכת הזרע מהמלכות המצרי המושך מתחייב בתשלום שהוא **שדהו** – קרקע שלו (היינו מסוימת) אם זה לא חליפין אז נקרא תשלום על קניית הזרע ובוזה יכולה להיות טענת אונאה לקונה.

(ב) אם זה חליפין אז הקרקע לא מהווה תשלום ואין אונאה (חוץ מענין שאין אונאה בקרקע)

ע"כ הסחורה היא הזרע והתשלום הוא קרקע.

(המשך ל-א) ואם לא בחליפין, המוכר (המלכות) יתנה מראש שתמורת הזרע הקונה מתחייב להקנות הקרקע ואז המקבל (המלכות) תעשה חזקה בקרקע. לפני-כן לא קנתה.

בראשית ויגש מז כג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם הֵן קָנִיתִי אֲתֶיכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתֶיכֶם לְפָרֶעֶה הֲאֵלֶיכֶם זָרַע וְזִרְעֶתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:

תורה שלמה (סא) הֵן קָנִיתִי אֲתֶיכֶם הַיּוֹם וגו' נעשו כולן **כעריסין** אצלו עובדין ומוציאין יציאות ונותנין לו החומש וארבעה חלקים להם (מדרש הגדול)

תורה שלמה (סב) תוספתא סוטה (ליברמן) פ"ה,ט עד שלא ירד יעקב למצרים היה רעב שני' (**בר' ויגש מה,ג**) **כִּי-יָהִי שְׁנַתִּים הָרָעֵב** וגו' משירד מהו אומ' **הֲאֵלֶיכֶם זָרַע וְזִרְעֶתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:**

הֲאֵלֶיכֶם זָרַע – זקף-קטן, שתי דרשות, דרשה (א) תמורה לקניית דבר מה. במצב זה **הֲאֵלֶיכֶם** – מקף כרב-מצב של תמורה לקניית דבר מה (א) באופן שעלול להיות בו טענת אונאה (ב) באופן שאין בו טענת אונאה וזה בקרקע שאין בה טענת אונאה.

דרשה (ב) **הֲאֵלֶיכֶם** – מקף כרב-מצב של נתינת הזרע לזריעת שדה באריות: **תורה שלמה (סג) הֲאֵלֶיכֶם זָרַע** (טט – א) מכאן אמרו מקום שנהגו שיתן בעל השדה את הזרע נותן. (טט – ב) מקום שנהגו שיהיה הזרע על העריס לא יתן (טט – ג) ואם התנו ביניהן הרי הן כפי התנאי (מדרש הגדול)

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם – מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא הכתוב ממשוטו ע"פ הביאור ב-**תורה שלמה (סא)** כי המצרים אמרו לו שיקנה אותם לעבדים מלאים לפרעה לעשות מלאכת המלך כרצונו, ואילו יוסף קנה רק האדמה והתנה עמהם שיעבדו אותה לעולם ויהיו בה ארוסי בתי אבות לפרעה. ואח"כ אמר **הֵן קָנִיתִי אֲתֶיכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתֶיכֶם לְפָרֶעֶה** לא לעבדים ... רק עם האדמה תהיו לו.

אור החיים ... הטיל תיבת הַיּוֹם בין אֲתֶיכֶם ל-**וְאֶת-אֲדָמְתֶיכֶם**, טט – המלה הַיּוֹם יתירה ללמד שלגבי כל מצרי משעת החליפין אדמה למלכות תמורת פרנסה מהמלכות, הוא נמצא בשירות המלכות.

אור החיים הֵן קָנִיתִי אֲתֶיכֶם הַיּוֹם...ובמעשה שעשה שהעביר העם לערים מקצה וגו' זו היא קנייתם, לזה אמר **הֵן קָנִיתִי אֲתֶיכֶם הַיּוֹם**, פירוש במה **שהעבירם** **אז** להערים ... (**בר' ויגש מז,בא**) **זָאֵת-הָעֵץ** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות, כעין מוקדם שהוא מאוחר בענין, ההעברה היא החלק המוקדם של קניית המצרים בקנין שכיר ולא בקנין עבד. ואילו האדמה נקנתה בקנין גמור.

אֲתֶיכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתֶיכֶם – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הקנין והשונים בהלכותיהם או עניניהם בקשר לנושא. דבר אחד הוא ההבדל בין הקנין של האדמה שהיה קנין מוחלט לעומת קנין העם שלא היה לעבדות אלא לשכירות בשירות המלכות. אפשר לומר כי יוסף השאיר לאנשים את היוזמה והענין לעבוד ולהרוויח בזה שלא שיעבדם, כי לעבד אין רווח מהשתדלותו, וגם שגבה מהם רק חמישית בתבואות של כל שנה ולא יותר וגם לא בתנאי חכירה של כמות תבואה קבועה או דמי חכירה קבועים, שאם השנה קשה עדיין ייאלצו לשלם את דמי החכירה המלאים. תנאים אלו מתבטאים במשנות שונות ב-**בבא מציעא פ"ט**

(**בר' ויגש מז,ג**) **הֵן** – תרסא בתפקיד קביעת שיעורי ותנאי אריות (= שוכר בחלק קבוע מן התבואות שתביא האדמה) חכירה (שוכר במידה ידועה של התבואות לא משנה מה האדמה הניבה) קבלה בשכר (שוכר בערך כסף קבוע בלי קשר לתנובת האדמה), **קָנִיתִי** – קדמא, קודם לקבלת האדמה ע"י כל אחד משלושה סוגי מקבלי האדמה.

(**בר' ויגש מז,ג**) **אֲתֶיכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתֶיכֶם** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא יחסי ההתקשרות בין בעל אדמה ובין מקבלי אדמה לעיבוד משלושה סוגים והשונים בהלכותיהם לגבי מה עליהם לעשות באדמה ומה עליהם לספק לבעל האדמה. **וְאֶת-אֲדָמְתֶיכֶם** – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השע"ט; **תפנית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחפץ** (ט"ו) – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – בדי"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מיועט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

משנה בבא מציעא פ"ט, מ"א

המקבל שדה מחברו מקום שנהגו לקצור יעקור לעקור יחרוש אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים ושניהם (בעל הבית והארים) מספקין את הקנים (לתמוך בגפנים):

משנה ב

[ב] המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פ"ט

[ב] צריך שתדע שלשה שמות אלו על איזה ענין אומרים אותם, והם שוכר וחוכר ומקבל. והוא ששוכר הוא השוכר את האדמה לזרעה בדמים ידועים בכך וכך דינרין. ומקבל הוא השוכרה בחלק מתבואתה כגון שייסכים עמו בחצי מה שתביא האדמה או בשלישו. וחוכר הוא השוכר את האדמה במדה ידועה מן החטים או משאר הזרעונים הנזרעים כגון שהסכים עם בעל הקרקע שיתן לו כך וכך סאין ממין פלוני מן הזרעונים בין שתביא האדמה מעט או הרבה. ועוד, שם מקבל נאמר בסתם על חוכר ושוכר שפעמים אומרים במשנה מקבל וכוונתו בכך חוכר או שוכר וכאלו אמר המקבל שדה בחכירות או בשכירות, ומה שאמר במשנה זו ובהלכה שלפניה מקבל הוא הדין עצמו גם בחוכר. ולפי שפירש ואמר לו השכיר לי בית השלחין זה, השמיענו שכוונתו כמות שהיא עתה במצבה הנוכחי ולפיכך מנכה לו מחכורו. ופירוש מנכה, מחסר.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פרק ט

[ג] כבר ביארנו כי מקבל הוא השוכר את הקרקע בחלק מתבואתה, ולפיכך אם הכירה ולא זרעה משערין כמה היתה עושה אלו נזרעה, ויתן ממנו החלק שהוסכם עליו. וזה ברור.

[ד] לנכש, לנקות את השדה, כי כאשר גדל הזרוע צומחים עמו מיני עשבים ונקיים ממה שמוסיף בתבואה הרבה מאד, לפי שחזור כל הלשד לזרוע, וזה ידוע אצל עובדי האדמה, ולפי שזה חוכר המשלם שיעור קצוב היה לו לומר לו אני לא אנכש ואינך יכול לכוף אותי לנכש לפי שאין עליך הפסד במיעוט התבואה, אלמלי מה שהזכיר מהפסד האדמה לעתיד.

[ה] כרי, גדיש שהרחת מתכסה בגבהו, והוא שיעור סאתים חוץ מן ההוצאות. אמר ר' יהודה כי זה שיעור שאינו מוסיף. לפי שכלי זה הנקרא רחת פעמים שהוא ארוך או קצר. וכדי נפלה, שיעור מה שנזרע בה. ודין זה אינו אלא במקבל, שביארנו שהוא שוכר בחלק מן התבואה. ואין הלכה כר' יהודה.

[ו] דין זה כולל לשוכר וחוכר. ומכת מדינה, הוא שהוכר רוב שדות אותה מדינה, ואין הלכה כר' יהודה.

[ז] זה ברור ואינו צריך פירוש.

[ח] דינים אלו שבבבא זו חוזרים כפי שנויי השדות. וכללו של דבר זה שאם הסכים עמו לחרוש את השדה ולזרוע בה מין מסויים הרי הוא ראשי לזרוע בה מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, והולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

(בר' ויגש מז,ג) **וְאֵת-אֲרְמָתְכֶם** – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

(בר' ויגש מז,ג) **וְזִרְעָתְכֶם** – טפחא, רבוי והשתנות, ראשי לשנות לזרוע מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, **וְאֵת-הָאֲדָמָה** – מקף כרב-מצב החלקה ולכן ע"פ טעם סלוק מגביל הטיפול באדמה בכך ש-הולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

משנה ג המקבל שדה (רמב"ם השוכר בחלק מתבואתה) מחבירו והובירה שמיין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו שכך כותב לו אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא:

משנה ד המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש ואמר לו מה אכפת לך הואיל ואני נותן לך חכורה אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלה לפני עשבים:

משנה ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה אמר רבי יהודה מה קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה:

משנה ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינו מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו:

משנה ז המקבל שדה מחבירו בעשרת כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה:

משנה ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרעה חטים חטים יזרענה שעורים רבן שמעון בן גמליאל אוסר תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר:

הסבר נוסף למלת **קְנִייתִי** וטעמה: **קְנִייתִי** – קדמא, קנין האדמה קדם להצעת האריסות **תורה שלמה [סב] הערות** רש"י פסוק יט, לקח טוב פסוק יח, (בר' ויגש מז,ח) **וּתְתִימָה הַשָּׂנֵה הַהוּא וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בַּשָּׂנֵה הַשְּׂנִית**, יש לומר שהוא שנה שניה לרעב, וא"ת והרי למעלה מן הענין כתוב כי זה שנתיים הרעב וזה המעשה שמכרו המצריים איש שדהו לא היה אלא אחר שבאו אחיו למצרים, יש להשיב שהענין **מוקדם ומאוחר**, ונאמר שזה המעשה היה בשנה שבא יעקב אבינו ובניו למצרים, ושבאו נפסק הרעב והתחילו לזרוע, והוא מסייע למה שאמרנו רז"ל ויברך יעקב את פרעה, אמר לו יהי רצון שיעלה נילוס לרגליך, וכן היה, כי בשנה הראשונה מכרו הכסף והמקנה ובשניה גם שדותיהם ומקניהם ועצמם, וכאן ואילך נפסק הרעב והיו זורעין ונותנין חמישית לפרעה.

... ואם רצונך אמור כי הכתוב ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, ואיך יהיו זורעין בשנה השלישית, אלא שאמר הכתוב ויבואו אל יוסף בשנה השנית, שנית למכירת מקניהם, שהיא שביעית בסוף שני הרעב, כי מה שאמר למעלה ותלה ארץ מצרים הוא בשנה הששית עד כי תם הכסף ומקנה הבהמה, ובשביעית מכרו גויתם ואדמתם וכן הוא אומר ותן זרע וגו'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (כ"ב במצוותך האמתית – החללים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נבואים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מרצא = מאריך; רבוי; **הרצא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפסות; **מרצא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרצא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרצא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרצא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – ב"ב ברור לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורצא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרשא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ויגש מז, כג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם לַפְּרֹעָה הָא-לֵכֶם זֶרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת-הָאֲדָמָה:

בראשית ויגש מז, כד: וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וַיִּנְתְּנֶם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה

וְאַרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לְכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹא-אֲכַלְכֶם וְלֹא-אֲכַל לְטַפְכֶם:

(בר' ויגש מז, כב) וַיִּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדָמַת מִצְרָיִם לַפְּרֹעָה לְהִמָּשׁ רֶגַע אֲדָמַת הַפְּהָנִים לְכַדָּם לֹא יִהְיֶה לַפְּרֹעָה:

תורה שלמה [סה] (בר' ויגש מז, כד) וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וַיִּנְתְּנֶם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי פרעה אין לו כלום בעולם והוא אומר (בר' ויגש מז, כד) וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וַיִּנְתְּנֶם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה וגו' אבל הקב"ה שהכל שלו אינו אומר לך שתפרוש לו אלא אחד מעשרה (ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"י) (ט: להקל רק למעשר ראשון? ומעשר עני רק בשתי שנים מתוך שש, כי מעשר שני נאכל ע"י הבעלים בירושלים ולא חמישית כל שנה כמו של פרעה)

באור תו"ש [סה] ... ראה לעיל אות נט ולקמן אות סח ומענין זה בכת"י מושב זקנים רק אדמת הכהנים (ט: שני פסוקים (בר' ויגש מז, כב) רַק אֲדָמַת הַפְּהָנִים, (בר' ויגש מז, כב) רַק אֲדָמַת הַפְּהָנִים) הקשה החסיד למה נכתב זה בתורה אלא משה כתבו בעבור ישראל שלא יהיו צרי עין לתת תרומות ומעשרות להביא לירושלים שעולה לחומש (ט: בסה"כ אבל מעשר שני נאכל ע"י הבעלים) ראו מה עשה פרעה לכומרם שלא קנה קרקע שלהם, וגם פטרם מן החומש בעבודה זרה שלו, כל-שכן אתם שאתם בני ואני נותן לכם את ארץ כנען בחנם שתתנו במקום מצוה כי אתם בני אל חי. וכ"ה בקיצור בס' פענח רזא משם ר"ח. ולפינו בספר חסידים לרבינו יהודה ההסיד הוצאת מק"נ סי' תת"ז (בר' ויגש מז, כב) רַק אֲדָמַת הַפְּהָנִים לְכַדָּם לֹא יִהְיֶה לַפְּרֹעָה: למה הוצרך זה לכתוב בתורה?

(בר' ויגש מז, כב) רַק אֲדָמַת הַפְּהָנִים לְכַדָּם – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, אחת מהן רַק אֲדָמַת הַפְּהָנִים – גרשיים מהפך פשטא תבנית טעמים בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר, ומלמד מכומרי עבודה זרה לתלמידי חכמים של ישראל כהמשך הביאור של תו"ש [סה]

אלא לומר לך אם המלך מטיל מס על העיר בני העיר ותלמידי חכמים שעוסקים [בתורה] יומם ולילה לא יתנו עמם דבר כי לא בעבורם הוטל על העיר אלא בעון עמי הארץ ותורת אלהים משמרתן. הנה פרעה לכהנים לע"ז עשה טובה וכ"ש עובדי ה' שיהיו ישראל מספיקין מזונותיהם וכל צרכיהם שנאמר (תה' לו, כה) וְלֹא-רָאִיתִי צָדִיק מְבַקֵּשׁ-לָחֶם: אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם. ובכת"י מושב זקנים (בר' ויגש מז, כב) אַרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לְכֶם (ט: החלק הראשון יהיה) לְזֶרַע הַשָּׂדֶה (ט: החלק השני יהיה) וְלֹא-אֲכַלְכֶם

(ט: החלק השלישי יהיה) וְלֹא-אֲשֵׁר בְּתִיכֶם (לעבדים ולשפחות שישנו לאדם). (ט: החלק הרביעי יהיה) וְלֹא-אֲכַל לְטַפְכֶם ואת"ו מאחר שאמר להם יוסף ואביו היות היה לכם תו למה ליה לימור ולאשר בתיכם כו' וי"ל רבין שהזכיר יוסף ד' היות רצה לחלק כל חלק וחלק, השני לבעל דבר דהיינו בעלי בתים והיינו לאוכלים, שהרי הוא היה מדבר עמם וחלק השלישי לבעדי ולשפחות שישנו לאדם והיינו דאמר ולאשר בתיכם והחלק הרביעי לבנים והיינו דאמר ולאכול לטפכם (וכ"ה במדרש) [שכל טוב] כאן) **וְאַרְבַּע הַיְדֹת** חסר וי"ו כלומר מכאן אמרה תורה שלא יבזבו אדם יותר מחמש, והד' יניח לעצמו, וכנגד ארבע דברים שאמר כאן לזרע השדה, לאכלכם, לאשר בתיכם ולאכול לטפכם.

המשך הביאור של תו"ש [סה] מלמד על שתי הלכות הנלמדות מהתוכן (בר' ויגש מז, כד) וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת. ותבנית הטעמים מלמדת משהו אחר.

... וב- [רביד הזהב (רבה"ז)] מביא שני דינים שיש ללמוד מפסוק שלפינו. (ט – הלכה א) ב-ש"ת מהר"ם בר ברוך סי' תקמ"א (הלכות מס מרבינו יוסף טב עלם (ריט"ע)) כותב ולא מצינו בכל התורה שישעבד הקב"ה כלום את ישראל בקרקע (ט: כנאמר לעיל ארץ כנען בחינם) אלא (דב' ראה יד, כב) הַיֵּצֵא הַשְּׂדֶה ל-שָׂגָה. וכן בלקט שכחה ופאה ועוללות ובהענקה. (ו:ט: ואילו) במלכותא דארעא נמי כתיב (בר' ויגש מז, כד) וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וַיִּנְתְּנֶם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה ולא (ט: נשאר לעם המצרי) כלום (בקרקע). ונראה דכוונת ריט"ע רק לרמז בעלמא והרי מבואר בקרא שאמר (בר' ויגש מז, כ) וַיִּקְוֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרָיִם לַפְּרֹעָה וגו'.

בראשית ויגש מז, כ: וַיִּקְוֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרָיִם לַפְּרֹעָה פִּי-מִקְרוֹ מִצְרָיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ פִּי-תַנְקַם עֲלֵהֶם הַרְעֵב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֹעָה: דברים ראה יד, כב: עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל-תְּבֻאוֹת וְרָעָד הַיֵּצֵא הַשְּׂדֶה שָׂגָה שָׂגָה:

(ט – הלכה ב) בְּתִבּוּאוֹת ראה [פיהמ"ש להרמב"ם פאה פ"א ה"ד] שם תבואה נופל על חמשת המינים והוא חטה (והכוסמין) והוא שני מינים והשעורה והוא שלשה מינים (שבלת שועל והשיפון) ואלו הם חמשת מינים הנזכרים בכל מקום וראה [נדרים נה]. הנודר מן התבואה אינו אסור כ"א בחמשת מיני דגן, וב[רבה"ז] מעיר דמכאן למדנו מדכתוב מקודם ב-[בר' ויגש מז, כ] וְלָחֶם אִין פְּכֵלֵי-הָאָרֶץ וגו' ולחם לא מיקרי כ"א ה' מיני דגן.

אבל בהמשך הביאור של תו"ש [סה] ... (מובא כי חולקים על) [פיהמ"ש להרמב"ם פאה פ"א ה"ד] ש-שם תבואה נופל (ט – רק) על חמשת המינים (דגן) (וממשיך הביאור ואומר)

ול"נ (ולי נראה) דאין מכאן ראייה דהרי פשטות הקרא (בר' ויגש מז, כג) הָא-לֵכֶם זֶרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת-הָאֲדָמָה יהיה בתבואות וַיִּנְתְּנֶם חֲמִישִׁית משמע דמכל מה שזרעו נתנו חמישית ולא רק חמשת חמינים. ומביא שם מ-[פסקתא פ' אמר] (וי' אמר כג, לט) בְּאֶסְפְּכֶם אֶת-תְּבֻאוֹת הָאָרֶץ דכל הפירות בכלל תבואה וכן בנדרים שם דהיכי דכתיב (מ"ב ח, ג) תְּבֻאוֹת הַשְּׂדֶה כל הפירות בכלל תבואה, ועי' בשי"ע יו"ד סי' רי"ז ס"ק י"ח ובנ"כ (ט: והנושאי כלים) שם.

[ש"ע יו"ד הלכות נדרים סי' ריז, ס"ק יח] (ד) [כה] הנודר מהתבואה כו] או הנודר <כג> מעלתא (פירש [ט"ז יורה דעה סימן ריז ס"ק כג] כג) מעלתא. כל דבר מעולה ומשובח כ"כ הרא"ש שם;), אינו אסור אלא כו בחמשת המינים. <כד> והוא הדין לנודר מהדגן.

[פתחי תשובה יורה דעה סימן ריז ס"ק ד] (ד) הנודר מהתבואה – בגמרא (ט: נדרים) דף נ"ה ע"א מבואר דאם אמר (מ"ב ח, ג) תְּבֻאוֹת הַשְּׂדֶה אסור בכל הגדל שבשדה וצ"ע שהשמיטו הפוסקים. תפ"מ (ט: תפלה למשה):

אפשר כי דעת ה-[פסקתא פ' אמר] כי כל הפירות בכלל תבואה (גם ללא ההדגשה (מ"ב ח, ג) תְּבֻאוֹת הַשְּׂדֶה כמאמר פתחי תשובה)

נתמכת בתבנית הטעמים הבאה.

וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת – (סלוק) פשטא זקף-קטן והתוכן הוא תאור ואחריו פעולה, תבנית העשויה ללמד דרך לימוד של דרשה לאחריו ולאפניו, כאשר כאן הלאחריו מלמד על הלפניו. הכתוב אחריו וַיִּנְתְּנֶם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה הוא רווח תמידי על הלוואה ראשונה שב- (בר' ויגש מז, כג) הָא-לֵכֶם זֶרַע (ט: מכל מין) וְזָרַעְתֶּם אֶת-הָאֲדָמָה. כי ממה שיגדלו ואחריו שיפרישו חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה, אחת מ- אַרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לְכֶם לְזֶרַע, לכן אינם לווים שוב ממחסי פרעה.

זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר שכאן אחד המקורות להלכה, שאין אונאה בקרקעות, ובתשלום האריס או החוכר נדרש ב-[משנה בבא מציעא פ"ט, מ"ה] אריס למחצה לשליש ולרביע (מהתבואות ומזמורות ועוד), ויוסף עשה עמם חסד וגבה רק חומש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"כ) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעש"ט; **תפצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** – סוף-ספוק (נקראים קוסים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטו – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישי**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרשיא** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל הפרט, רבוי (מיוע) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אבל המשך הביאור של **ת"ש [סה]** ... ולעיל (טט: **בר' ח"ש כז,י**) **פ"כ** אות פ"ד בבאור דהמוכר את השדה מכר גם את האילנות מקרא ונקמם ... **השדה וגו' וכלהעץ אשר בשדה**,

(בר' ח"ש כז,י) ונקמם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר-בו וכלהעץ אשר בשדה אשר בכלגבלו סביב: א"כ כאן דמכרו איש שדהו גם האילנות מכרו וגם מזח נתנו חמישית לפרעה.

ונתתם חמישית – **דמכל מה שזרעו נתנו חמישית ולא רק מחמשת חמינים. ונתתם חמישית** – מרכא טפחא כיתור לרבות. מוצע לדרוש על חלוקת היבול גם חלוקת תבן קש זמורות וקנים בתנאים דומים (טט: ובוזה הקשר לאילנות שבתוך השדה והמקיפים אותו כמוכרז ב-**בר' ח"ש כז,י**). **לפרעה** – אתנה מגביל למסירת יבול ופסולת חקלאית, אבל לא תוצרת אחרת כגון כדים, בגדים. מוצע לומר כי תבנית הטעמים של **והיה בתבואת** – פשטא זקף-קטן, מלמדת שתי דרשות על תנובת שדה: (א) בעל הבית קובע מה יגדלו ע"י שמוסר להם הזרע, או שקובע להם תנאי בחוזה וזה מתאים לאריס וחוכר, אבל המקבל אדמה בשכר מעות קבוע אינו מחויב (ב) שיעשו שהאדמה תניב באופן מיטבי.

מעיון בספרים (באוצר החכמה) הדנים ב-**[הלכות מס מרביו יוסף טב עלם]** (ריט"ע) מתברר כי ריט"ע הציע מסוי לצרכי הקהלה ע"פ קושי העבודה וגודל ההכנסות. מסוי קרקע וחקלאות במדרגת מס נמוכה עד אפסית, רבית במדרגת מס גבוהה. לכן אפשר כי **והיה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה** מלמד על דינה דמלכותא דינה. והחלק השני ע"פ טעמיו, מלמד בתבנית פרט וכלל הצריך לפרט על מסוי רצוי. **וארבע הית' יהיה לכם** – פרט קדמא, **לזרע** כלל הצריך לפרט, **השדה ולאכלכם ולאשר בבתים ולאכל לטפכם** – פרט ואלא המברר את הפרט קדמא.

בפרט בתראה נמצאת תבנית הטעמים **השדה ולאכלכם ולאשר בבתים** – דרגא תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוי עם הלכה שווה לכולם שכלל (המרוזו בטעם קדמא של **לזרע**) יש להשתתף במסוי לצורך הקהלה. ואילו תבנית הטעמים **ולאכלכם ולאשר בבתים** – תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוי הפוטר חסרי הכנסות ובעלי הכנסה נמוכה ממסי קהל ולזה נוסף גם **ולאכל לטפכם** – מרכא סלוק, כרובי מגבלות של מסוי. וזה יברר את טעם **טרסא** של **לכם** במשמעות הערכת הכנסות ויכולת לשלם, וטעם פז של **הית' מעביר מהנושא הדין במסוי תבואות למסוי רצוי לצורך הקהלה**.

הסברים נוספים לטעם פז הית' וטרסא לכם
(בר' יוש כז,י) **וארבע הית' – מונח פז, שתי דרשות בתפקידי פז, אחת בדרך מוסר תורה שלמה [סה]** ... ובפירושו ר"י מוינה **ארבע הית' מכאן המבזבז אל יבזבו יותר מחומש. וכ"ה (ב) (מדרש) [שכל טוב]** (כאן) **וארבע הית' חסר וי"ו כלומר מכאן אמרה תורה שלא יבזבו אדם יותר מחמש, והד' יניח לעצמו. להשוואה כתב הגר"א ב-קול אליהו, פרשת תשא (עי) הנגינות של התיבות (שמ' תשא לטו) העשיר לא-ירפה הוא מונח רביעי, ... לרמז על מאמרם ז"ל במס' כתובות (דף נ' ע"א) המבזבז אל יבזבו יותר מחומש. וב-**בבלי ערכין כח,א**] רבי אליעזר אומר המחרים לא יחרימם כל רכושם אלא עד כדי שישאיר לו מעט, רבי אלעזר בן עזריה אומר כרבי אילא שאמר באושא התקינה המבזבז אל יבזבו יותר מחומש וישאיר לעצמו ארבע חלקים, ורמז לכך ל-**(וי' בח' כז,י)** **אך-כל-תרים אשר יתרים איש ה' מכל-אשר-לו – רביע, ישאיר ארבע חלקים. והיה לכם** – מונח תלישא-קטנה **לזרע** – קדמא **השדה ולאכלכם ולאשר בבתים** – דרגא תביר מרכא טפחא **ולאכל לטפכם** – מרכא סלוק**

ולאשר בבתים – מרכא טפחא – יתור לרבות כפ' **רש"י** העבדים והשפחות אשר בבתים. משמע שהמצרים לא היו עבדים לפרעה אלא כפי' **רש"י** בקניית האדמה – הפכו לאריסים וכפ' **רש"י (מזכר) –** והיינו עבדים לפרעה – להעלות לו המס הזה בכל שנה לחק שלא יעבור. טט: כעין מס עובד בצורה של דמי אריסות בשווי של חמישית מהיבול בתבואות שגדלו מהזרע שנתן להם פעם אחת בלבד. **ולאכל** – מרכא מרבה **לטפכם** – סלוק, מגביל לטפכם בלבד ולא ולטף של אחרים או לבהמות. וכל בהמתם כבר מכרו לפרעה לכן האכלת הבהמות היתה מהחמישית של פרעה. לפיכך זאת הקלה נוספת שפעל יוסף לטובת העם המצרי.
(בר' יוש כז,י) **וארבע הית' – מונח פז, שתי דרשות בתפקידי פז, אחת בדרך פנימיות התורה, הית' – פז להעביר ענין האכילה לברכות הנהנין מפני שהטעם **טרסא** של **לכם** – כבעל בחינה נעלה, האכילה היא בבחינת "בורא" המהפך מדומם צומח וחי למדבר בתוך גוף האוכל. קדושת לוי בראשית פרשת ויגש ובאופן אחר יבואר, **(בר' יוש כז,י)** **ונתתם חמישית לפרעה וארבע הית' יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתים**. דהנה אמרו במשנה דברכות פרק אלו דברים (נא, ב), בית שמאי אומרים 'שברא' מאור האש, ובית הלל אומרים 'בורא' מאורי האש. נמצא אתי שפיר, דבכל ברכות הנהנין שייך למימר 'בורא' פרי העץ או 'בורא' פרי הגפן אפילו לבית שמאי, דבוה שייך לומר 'בורא', כי 'בורא' לשון הוה, שהרי כשאדם אוכל ונהנה אזי מתעלים כל הדברים לבחינת מדבר, ונעשה מבחינת דומם צומח חי, בחינת מדבר, ונמצא בעת אכילת האדם נעשים ברואים חדשים ומתעלים לבחינת מדבר, ושייך בוה שפיר לברך בלשון הוה, היינו 'בורא', שהרי בשעת האכילה נעשה בריה חדשה, שמתהפכים הכל מבחינתם לבחינת אדם. ולזה אף בית שמאי מודו בכל הברכות הנהנין מברכין 'בורא' פרי העץ לשון הוה, רק גבי הבדלה שהוא דבר שאינו נכנס לגוף האדם, רק שעושים מצוה בהמאור, בוה סבירא לבית שמאי דלא שייך בוה 'בורא', כי אינו נעשה בריה חדשה, כי אינו נכנס לגוף האדם, לכן סבירא להו דיש לברך 'שברא' דייקא, היינו שכבר ברא.**

(בר' יוש כז,י) **ויגש אתה יוסף לחק** – מונח מונח פז תלישא-קטנה, תבנית כעין שלוש פז. תלישא-קטנה תרמז על אומדן לשווי קרקע ומסוי שכאן מתבטא בדמי אריסות, הכעין שלוש פז ילמד לענינים אחרים: (טט – א) **תורה שלמה [סה]** **(בר' יוש כז,י)** **והיה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי** פרעה אין לו כלום בעולם והוא או' **והיה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה וגו' אבל הקב"ה שהכל שלו אינו אומר לך שתפרוש לו אלא אחד מעשרה (ב"ר פצ"ה מכת"י"ו במנח"י) (ובהערות) ... בכת"י מושב זקנים (בר' יוש כז,י)** **רק ארמת הפהנים לא קנה** למה זה נכתב בתורה ... בעבור ישראל שלא יהיו צרי עין לתת תרומות ומעשרות להביא לירושלים שעולה לחומש, ראו מה עשה פרעה לכומרים שלא קנה קרקע שלהם, וגם פטרם מן החומש בעבודה וזה שלו, כל-שכן אתם שאתם בני ואני נותן לכם את ארץ כנען בחנם שתתנו במקום מצוה כי אתם בני אל חי. וגו' (טט – ב, פטור תלמידי חכמים ממסים) **ספר חסידים** לרבינו ... לומר לך אם המלך מטיל מס על העיר בני העיר יתנו ותלמידי חכמים שעוסקים בתורה יומם ולילה לא יתנו וגו' ... וכו' עובדי ה' שיהיו ישראל מספיקין מזונותיהם וכל צרכיהם שנאמר **(תה' לו,כה)** **ולאראיתי צדיק נעזב וצדיק נרעו מבקש לחם: אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם.**
(טט – ג) **(בר' יוש כז,י)** **והיה הארץ לפרעה** – סלוק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקח, אף שהיתה אונאה גדולה, כגון בעל עשר שדות ובעל שדה אחת מכר באותו שווי זרע לאכילה. ואח"כ יוסף אמר **(בר' יוש כז,י)** **הא-לכם זרע** (טט: מכל מי) **וזרעתם את-הארמה: (בר' יוש כז,י)** **והיה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה** הוא רווח תמידי על הלוואה ראשונה שב-**(בר' יוש כז,י)** **וזרעתם**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; תמצית ההשערות: אתגה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף- בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מי"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אַת-הַאֲדָמָה . כי ממה שייגדלו ואחרי שיפרישו חַמִּישִׁית לַפְּרֻעָה, אחת מ-אַרְבַּע הַיָּהִיּוֹת לָכֶם לְזָרַע, לכן אינם לוויים שוב ממחסני פרעה.

זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר כי כתובים אלו הם מקורות להלכה, שאין אונאה בקרקעות.

וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֻעָה (עולה בגי' שכינ"ה) – בפנימיות התורה **וַתְּהִי הָאָרֶץ שְׂכִינָה**, יוסף הכינה לעבודת ישראל להוציא ר"ב נצוצות הקדושה ממנה.

ע"פ **חידושי הזוהר ח"ב דף** ... יוסף פזר זרע בכל מצרים כדי להעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בה. פירוש המתאים ל- **(בר' ויגש מזכד)** **וַאֲרַבַּע הַיָּהִיּוֹת** - מונח פזר **וַיְהִי לָכֶם** - מונח תלישא-קטנה בתפקיד תלישת, העלאת בחינה מעולה של ניצוצין קדושין משָׁכָּם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **הפצת התשע"ט**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להיגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא פשטא; **מרכא** = מאריך; **רבוי**; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא תמש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד במשמע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא קטן** – 2; **זקא גדול** – 3; **רבוע** – 4; **מונח רבוע** – לפחות 4; ...; **זקא קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישי**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמל, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

1.7 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ז)

בראשית ויגש מד, לא: וְהָיָה כִּי-אָוֹתוּ כִּי-אֵין הַנְּעֵר וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-שִׁיבַת עֲבָדֶיךָ אֶבְנֵינוּ בִּיגוֹן שְׁאֵלָה:

אפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב **וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-שִׁיבַת עֲבָדֶיךָ אֶבְנֵינוּ בִּיגוֹן שְׁאֵלָה**.
 תבנית (א) **וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ** – קדמא ואולא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל מסוג כלשהו.
 תבנית (ב) **עֲבָדֶיךָ אֶת-שִׁיבַת** – אולא וקדמא, כעין היפוך סדר שמה שהיה אמור לקרות מאוחר הקדים ובא לפני מה שהיה אמור לקרות מוקדם. וזה כפ' **[רש"י] וְהָיָה כִּי-אָוֹתוּ כִּי-אֵין הַנְּעֵר וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-שִׁיבַת עֲבָדֶיךָ אֶבְנֵינוּ בִּיגוֹן שְׁאֵלָה** – אביו מצרתו. היינו מת מוקדם מכפי שהיה לו קצבה מה'.
 וכן פי' **[רש"י הירש] (בר' ויגש מד, לא)** אך יראה שהילד איננו, מיד ימות ולא יהיה סיפק בידנו להבהיר לו את הענין ולהראות אותו באור נוח יותר.

עֲבָדֶיךָ אֶבְנֵינוּ - **[תו"ש צב]** ר' ישמעאל אומר י' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו (טט: בחגישה צירופי מלים שונים בלשון הקודש וכן בתרגום למצריית) שמע יוסף את הדבר ושחק ושתקא כהודייה דמיא לפיכך נתקצרו מחיינו י' שנים. (פדר"א פל"ט)
 לפיכך אפשר כי דרישת האמור להיות מאוחר הקדים את האמור להיות מוקדם, עשויה גם לחול על קיצור חיי יוסף.
וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ – קדמא ואולא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל מסוג כלשהו.

כתב ב-**[שול"ת משנה הלכות חלק יב סימן קטז]** שמע בזיון אביו אם חייב למחות. אור ליום ג' קדושים התש"מ בנ"י יצ"א
 כבוד האי צורב כו' כמורה"ר יצחק אייזיק לעפלער הי"ו תלמיד דשיבה הקדושה צאנו ביוניאן סיטי בדבר שאלתו מה שאמרו הנעלבים ואינם עולבים וגו' אם שמע בזיון אביו או אמו אי נמי הלכה כן או דילמא על אביו או אמו לא ישתוק.
 עיין אורחות חיים להרא"ש (אות פ"ב) אל תרים ידך על חבריך ואף אם הוא מקלל את אביך ואת אמך בפניך ע"כ. ובדרך ישרה שם הבאתי דעל קללת אביו ואמו לא ראוי לשתוק ולהשים יד לפה, דעל בזיון עצמו יכול למחול ולא על בזיון אביו ואמו. ועיין סוטה (י"ג ע"ב) מפני מה נענש יוסף מפני שלא מיחה בכבוד אביו, וק"ו השומע בזיון אביו ואמו או מקללם שצריך למחות. ובתנחומא (ויקרא ז') אם מקלל אביו בפניו הוא נותן את נפשו ואומר אהי קללתם. וברבינו יונה באגרת התשובה שאם שמע אדם מדבר עליהם שלא כהוגן יקהה את שיניו ויאמר לו שקר אתה דובר וכ"ש שומע מקללם. ובס"ח (סי' ע"ב) המדבר על אביו ואמו דבר שאינו הגון לא ישוב שלא כהוגן אלא אף אתה הקהה את שיניו ואמרו לו אין אתה אומר אמת ולא תשיב עוד דבר גדול ולא דבר קטן ע"ש. דו"ש בלב ונפש, מנשה הקטן

וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ – קדמא ואולא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל ופרט וכלל. קדמא ואולא זה הכלל הפותח. אחריו **אֶת** – אפשר שהוא הכלל הסוגר, שירבה אם ואח גדול, אשת האב, בעל האם. ההסבר נעזר בקונטרס **[נזר ים הלכות כיבוד אב ואם" הרב י"מ רושצקי הי"ו]**.

והפרט בסוף **אֶת-שִׁיבַת עֲבָדֶיךָ אֶבְנֵינוּ בִּיגוֹן** ויש להטילו בין שני הכללים,
 הפרט מרכב מתאני מקדים המרומז בטעם קדמא של **אֶת-שִׁיבַת**, מקף כרב-מצב (א) אב המקים תורה ומצוות (עושה מעשה עמך) (ב) אב שאינו מקיים תורה ומצוות, ותלוי במחלוקת שו"ע ורמ"א **[נזר ים ... סעי' (יח)]**. שו"ע מצווה למחות על בזיונו, רמ"א פוסק שאין למחות על בזיונו אלא אם עשה תשובה.

עֲבָדֶיךָ אֶבְנֵינוּ בִּיגוֹן – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מחאה על בזיון, והשונים בהלכותיהם ביחס לנושא. על אב ואם העושים מעשה עמך מצוות מחאה, מצוות כיבוד, מצוות מורא. על אח ימחה אך לא חייב במוראו.
[נזר ים ... סעי' (טז)]... ע"פ **[שו"ע י"ד רמ או רמא]** אם פלוני ציער לאביו אין לבן להתפייס עמו עד שהלה יפייס לאביו כי העלמת עין מן הצער, זאת פגיעה בכבוד אביו. ומותר לנקום נקמת אביו ממי שהרע לו, כאשר היתה סתם מריבה ביניהם. אבל באופן שהרע לאביו נגד היושר, מותר לבן לקחת עבור כבוד אביו, ולא להתעסק עם המיצר לאביו.
שְׁאֵלָה – סילוק, מגביל **[נזר ים ... סעי' (יח ז)]** שאם האב, אם, אח מוחלים על בזיונם, אין לבן או לאח הצעיר חובת חיוב למחות. אבל אין אב יכול למחות על חירופים וגידופים של הבן.

בראשית ויגש מד, לד: כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנְּעֵר אֶינְנִי אִתִּי בְּן אֶרְצָה בְּרָע אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת-אָבִי:

כִּי-אֵיךְ – מקף פשטא, מקף בתפקיד רב-מצב (א) איך אני (יהודה) כמלך שהתחייבתי להחזיר את בנימין חי לאבי (ב) ואיך פשטא – בפשטות איני יכול לעמוד בהתחייבות.
אֶעֱלֶה – מונח לפני זקא-קטן בתפקיד ספק, כי ספק אם **אֶעֱלֶה** כי כבר אמרנו שאם לא יתנו לנו לפדות את יוסף באנו להרוג ולהיהרג. אז בעוד שלגבי יוסף יש ספק אם מת ולכן אין אבי יורד לשאול אבל כאן בנימין עלול למות, יהודה עלול למות ואז **אֶל-אָבִי** – זקא-קטן בתפקיד שניים, אבי יעקב, אבי הקב"ה. ואם יהודה לא יחזור ליעקב אז יוריד את שיבת אביו יעקב שאולה, אם יהודה לא יחזור אל הקב"ה כל משימת ישראל לתקן עולם במלכות ש-די ידה. וזה משמע הסיפא **בְּן אֶרְצָה בְּרָע אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת-אָבִי** – רב-משמע יעקב, הקב"ה.

לנוכה טיעונים אלה **(בר' ויגש מה, א) וְלֹא-יָבֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק** – להמשיך בהוצאת חרטה מפי אחיו על מכירתו והצער שגרמו לאביהם, וכך למנוע גלויות נוספות לעם ישראל בגלל אי השלמת גלותם במצרים ל-400 או 430 שנה, והריגת עשרת הרוגי מלכות. עדיף היפרעות גזרת ברית בין הבתרים בגלויות מאשר אי ביצוע משימת ישראל לתקן עולם במלכות ש-די.
וְלֹא-יָבֹל – מקף רב-מצב (א) היה יכול (ב) לא-יכל – לא רצה למנוע תיקון עולם במלכות ש-די
וְלֹא-יָבֹל יוֹסֵף – קדמא ואולא, כלל מלמד על דחיית שיקול פרטי מפני שיקול אלקי
לְהִתְאַפֵּק – רביעי, אם עמד בסירובו לא היו ארבע גלויות אבל מי יודע אם היה עם ישראל ומלך מבית דוד, אבל היות **וְלֹא-יָבֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק** – עם ישראל יוצא לתקן עולם במלכות ש-די באמצעות ארבע גלויות.

בראשית ויגש מה, ד: [ד] וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו גִּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי יוֹסֵף אֶחָיְכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

וַיֹּאמֶר – רביעי, יוסף מספר מחשבותיו על ההשגחה הפרטית שהביאה אותו להיות **(מה, ה) מוֹשֵׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם**: ויש בהם ארבעה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"כ) כי במצוותך האמתית – התלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השע"ט; נפצת ההשערות: **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** – פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **דרגא** – מצריך; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – כד"ב בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסא** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** – **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

ענינים ומסומנים בתוך פי' [כלי יקר] (בר' ויגש מה, א) ... על כן אמר להם שנית (מה, ד) **אני יוסף אחיכם אשר-מכרתם אתי מצרימה** :: (טט): א תחילה (חשב) אף על פי שלפחות היה לכם למכור אותי לאיזו אומה אחרת שאינן שטופי זימה כל כך, מכל מקום אחיכם אני (מה, ה) **ואל-יתר בעיניכם אשר-מכרתם אתי** הנה למצרים (טט): ב ואח"כ הבין שזה מכוון שיגיע בין שטופי זימה (מה, ה) **כי למחזה ש'לחני אל-הים**, כי רואה אני שנתגלגל הדבר שבאתי בין שטופי זימה (טט): ג כי כיוון שהם שטופי זימה) וקרה לי מקרה באשת פוטיפר שכבשתי את יצרי ועל ידי זה זכיתי להיות רועה ישראל זן ומפרנס, כמו שנאמר (בר' ויחי מט, כד) **ותשב באיתו קשתו וגו' משם רעה אבן ישראל** וחז"ל הסכימו לזה שאמרו (בבלי סוטה ד ב) כל הבא על אשת איש לטוף מבקש ככר לחם ואינו מוצא וכו', (טט): ד ואילו לא הייתי בין שטופי זימה אולי היה נבחר איש אחר לתיקון שני הרעב, אבל מאחר שנודמן לי שנמכרתי לעם שטופי זימה לא זכה שום אחד מהן לתקן הרעב כי אם אני, ואם כן המכירה הנה למצרים גרמה לי (מה, ה) **כי למחזה ש'לחני אל-הים לפניכם** :: **אני יוסף אחיכם** – זקף-קטן שתי דרשות ללמוד מבהלת אחי יוסף לתת על לב מחדרת יום הדין כדרשה הבאה: וחז"ל אמרו [בראשית רבה צג יא] שמכילה זו יוקח לימוד על יום הדין, כדאמר רבי אלעזר בן עזריה ווי לנו מיום הדין ווי לנו מיום תוכחה ומה יוסף כשאמר לאחיו **אני יוסף** לא יכלו לענות אותו כשהקב"ה עומד לדין על אחת כמה וכמה שנאמר (ישעיה יג) **ומה-תעשו ליום פקדה וגו'**, כי האחים סברו שיוסף הזכיר עוונם בדרך שנתבאר, ומה יעשה האדם ליום פקודה כי יפקד מושבו ומשאו ומתנו, וכיד כל אדם יתתום לומר ראי דרכך מה עשית, ודעת ר' אלעזר שלכך כתבה לנו התורה שאחיו נבהלו כדי שהמשכיל יתן אל לבו חרדת יום הדין וללמוד קל וחומר מאחי יוסף: **אשר-מכרתם** – מקף כרב-מצב מטרת המכירה (א) האחים מכרוהו כדי להיפטר ממנו (ב) ה' כיוון המכירה כדי להקל על ירידת יעקב וביתו לקיים גזירת ברית בין הבתרים. ובקו רעיוני זה ממשך יוסף דבריו.

בראשית ויגש מה, ה: ועתה אל-תעצבו ואל-יתר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה כי למחזה ש'לחני אל-הים לפניכם:

בפרשת מקץ יוסף מעורר אחיו בנסתר, שיעשו תשובה כדי להיטיב לבני ישראל לעתיד לבוא. מה מבקש יוסף, בפרשת ויגש, מאחיו בעוררו לפניהם פעמיים ענין התשובה? הרי בכל פעם הוא מזכיר כי א-לקים שלחו. (בר' ויגש מה, ה) **ועתה אל-תעצבו ואל-יתר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה כי למחזה ש'לחני אל-הים לפניכם:** (בר' ויגש מה, ה) **ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:** פעם ראשונה (בר' ויגש מה, ה) **ועתה** הוא מבקש מהם שיעשו תשובה על מה שהם עצמם מודים שאטמו מלשמוע תחנוניו כנאמר ב- (בר' מקץ מב, כא) **ויאמרו איש אל-אחיו אב' אשמים אנחנו על-אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתקננו אלינו ולא שמענו על-כך ב'א אליו הנחה הקאת:**

אפשר שפעם שניה (בר' ויגש מה, ה) **ועתה** הוא מבקש מהם לעשות תשובה על כי נבחרו להיות שליח להוצאת הגזרה של "ידוע תדע" שבברית בין הבתרים. כי מגלגלים זכות ע"י זכאי ומגלגלים חובה ע"י חייב. מובא ב-[דבר מלכות התשע"ו ע' ריד, ליקוטי שיחות כרך ו' ע' 14] (בר' ויגש מה, ה) **ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים בספר התניא מבואר, שכאשר אדם גורם נזק לזולתו – אין לו לניזק לכעוס על המזיק, שכן אף המזיק נענש על רוע בחירתו. הנה על הניזק כבר נגזר בשמים, והרבה שלוחים למקום, ויש לשאול, אם כן מדוע אמרו רז"ל [בבא קמא צב, ב] לגבי השפעת הטוב "חמרא למריה טיבוא לשקיה", והטעם = כיון שהשליח הוא בעל בחירה. ויש לומר, שבהשפעת הטוב, השליח מוסיף לפעמים בהשפעה שמלמעלה (כמו שמועילה תפלת צדיק או ברכתו) וראה תוספות דבור המתחיל חמרא: המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה ... טוב עין יבורך.** (בר' ויגש מה, ה) **אלהים** – אפשר במשמע של גזרה ומידת הדין (בר' ויגש מה, ה) **האלהים** – גי' העולה כשילוב שם הוי"ה בשם אדנ"י במשמע של רחמים בדין ראה **בראשית ויחי נ, כא: ועתה אל-תיראו,**

בראשית ויגש מה, ח: ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:

(בר' ויגש מה, ח) **ועתה** – רביע, אפשר כרמז לארבעה שלבים בתשובה כמו שהוסבר ב-(דב' עקב יג, ז) **ועתה ישראל** ראה **בראשית ויגש מה, ה:** בענין תשובה

בראשית ויגש מו, א: ויסע ישראל וכל-אשר-לו ויבא בארצה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק:

[שו"ע י"ד הלכות כבוד אב ואם סי' רמ, סכ"ד] לב) כב חייב אדם <יט> לכבוד (כ) חמיו. הגה: לגן י"א דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו (מהרי"ק שורש מ"ד ל"ו). [דן ואינו נ"ל, כג (כא) אלא דחייב <כ> בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו (וראיה ממדרש גבי ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק (בר' ויגש מו, א)).

אביו – מרכא לפני סלוק בתפקיד רבוי אפשר שכאן מרבה כבוד אבי אביו על כבוד אביו, אבל היות והכתוב מציג את יצחק אביו של יעקב אז לדרשת ההלכה, הכתוב הוא משל שבו הבן יעקב מכבד את אביו יצחק כי מוצא בשמו, וגם מכבד את אביו המרומז בטעם מרכא. בא טעם סלוק במלת **יצחק** ומגביל הכבוד לאבי האב, ללמד שכבוד אביו יותר מכבוד אביו אביו.

ויזבח זבחים – בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב (כעין **לאלהי**) ע"י שילך ללמוד למקום אחר, אינו צריך לשמוע לאביו בזה, כנרמז ע"י טעם טפחא במלת **לאלהי** בתפקיד מפסיק ללמד שאינו צריך לשמוע ל-**אביו**

[שו"ע י"ד הלכות כבוד אב ואם סי' רמ סכ"ה] אם האב רוצה לשרת את הבן, מותר לקבל ממנו אלא א"כ האב בן תורה. [הן תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, (כב) שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, (כג) אינו צריך לשמוע לאביו בזה. הגה: [לן] וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע אל האב (מהרי"ק שורש קס"ו/קס"ו).

בראשית ויגש מו, כד: ובני נפתלי יחצאל וגו' ויצר ושלם:

ובני נפתלי יחצאל וגו' ויצר ושלם: – (סלוק) טפחא אתנה, מרכא טפחא מרכא סלוק, כטעמי הפסוק (דב' וא' יד, ז) **שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד:** פרט לפסק שאחת הסיבות לו היא להפריד בין אותיות אהו", כאן ה"א אחרונה בשם הוי"ה ואל"ף ראשונה במלת אחד. [תורה אחת, הרב אברהם יצחק הכהן ה"ו] ציטט מ- [בראשית רבה ויגש צדח, עץ יוסף] **ובני נפתלי**, שהיו מופתלים על שבעים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשט** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הויקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרש'ים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ושתים ניר, שהיו בקיאים במעשה הפרוכת, שהיה נארג על ע"ב נירין.

יחצאל, שחיצו אלוהות בידם, שכתתו ושברו עכו"ם, והם מצחצחים בשיניהם ומלעיגים בשפתותיהם לעכו"ם, וכן נפסק ב-[שור"ע

י"ד סי' קמו, סעי' טו] צריך לשרש אחר האלילים ולכנות להם שם גנאי. שכך דרשו חכמים (בבלי ע"ז מה, ב) מהפסוק (**דב' עקב יב, ג**)

ואבדתם את-שָׁמֶם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא: שיש לכנות שם לע"ז.

למעשה הפסוק מצווה גם לשבר ע"ז (**דב' עקב יב, ג**) **ונמדתם את-מזבחתם ושרפתם את-מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אליהם**

תגדעון ואבדתם את-שָׁמֶם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא:

הערה: האם אריגת הפרוכת על ע"ב נירין, קשורה לשם הוי"ה במלוי יו"ד הנקרא שם ע"ב וכיצד זה קשור לקריאת "שמע ישראל"?

הגירסה של **[בראשית רבה (וילנא) ויגש צד, ח]** שלפני היא **ובני נפתלי**, שהיו מופתלין על שבעים ושתים ניר שהיו פותלין את עבודת

הניר, **יחצאל**, שחיצו אלוהות בידן, והן מצחצחין בשיניהם ומלעיגים בשפתותיהן, **ונגני**, שהיו מגונים בלשונם, **ונצר**, שהיה יצרן

קשה מכל בני אדם, **ושלם**, שהיו מושלמים ליצרם ומשלמין רעה תחת טובה.

[תורה אחת] מפנה אל **[צורר המור בראשית יא]** המפרש את שמות **נוני ויצר ושלם** במשמעות של דבקות בה'. דרך זאת מתאימה לאחד

מתפקידיה של תבנית הטעמים של "שמע ישראל" גם אם היא רק של המלים "שמע ישראל" המלמדת על התחזקות בקבלת עול מלכות

שמים. **[צורר המור בראשית יא]** **ובני נפתלי** וגו'. זכו בני נפתלי שלא כלתה משפחה מהם ולא שינה שמם בשום מקום. ועל שם

זכות משפחתם נקראו שמם **יחצאל** שעשו חציצה בין הקדוש ברוך הוא לעבודה זרה. שבטחו בהקב"ה ומאסו בע"ז. **ונגני** שעשה

הקדוש ברוך הוא להם נס ומגן. **ונצר ושלם**. כל כך למה על שהיה יצרם שלם להקב"ה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנית – התלים ק"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ט; **הפצות ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים הפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דראג** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקפ** – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסא** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מינח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **זולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

1.8 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

לכבוד "חנוכה" בענין נוסח ברכת להדליק "נר של חנוכה" להדליק "נר של חנוכה"
[שורשי א"ח הלכות חנוכה סי' תרעו, סעיף א] (א) המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות: (א) [א] להדליק נר חנוכה, ושעשה נסים, ושהחיינו אותנו; (א) ואם לירך זמן בליל ראשון, מברך בליל שני (ב) או כשיזכור.
[משנה ברורה סימן תרעו ס"ק א] (א) להדליק נר חנוכה – בגמרא **[שער הציון]** וכל הפוסקים איתא נר של חנוכה וכ"כ המהרש"ל אך שכתב שיאמר שלחנוכה במילה אחת ולא של חנוכה שתי מילות. והעולם אין נוהגין להקפיד בזה [פמ"ג]. בזמן הזה [ב] ולא ובזמן. והגיענו לזמן הזה הלמ"ד בחיר"ק ולא בפת"ח: **בגמרא [שער הציון]** (א) וכן בשאלות ובה"ג ובסדור רב עמרם גאון ובמסכת סופרים גם כן הגרסא של חנוכה:

ראשי תיבות **להדליק** "נר של חנוכה" נח"ל אומרים שזה שם קודש. מוסבר שיש בברכה זאת שלש עשרה תיבות, ויחד עם השלש עשרה תיבות שבברכה שעשה נסים הם גי' של שם הוי"ה. אפשר שלכן המהרש"ל כתב שיאמר שלחנוכה במילה אחת ולא של חנוכה שתי מילות. ושמעתי שבעדות התימנים מברכים נר של(ה) חנוכה.

עיון בראשי תיבות "נר של חנוכה" נח"ש שאפשר שמכוון למתיוונים ולשריפת "נחש" שהוא סמל בתרבות היוונית.

תיקונו באותן ראשי תיבות חש"ן, היינו נר של כהן גדול. ועוד תיקון גי' נח"ש תיקונה גי' משי"ח, היינו להדליק נר של משיח. משי"ח נוטריקון מדליקים ש'מונה ל'מי ח'נוכה. ממשחת כהן גדול לומדים על ממשחת מלך כגון הפסוקים: **(שמות תצוה כח,א) וְאִתָּה הַקָּרֶב אֱלֹהֶיךָ אֶת-אֶהָרֹן אֲחִירֹךְ וְאֶת-בְּנָיֹתָי אֵלֶיךָ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵן-לִי אֶהָרֹן נָתַב וְאֶבְיָהוּא אֱלֶעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהָרֹן: (שמי תצוה כט,ט) וְלִקְחֶתָּ אֶת-שֵׁמוֹת הַמִּשְׁחָה וְצָקְתָּ עֲלֵיהֶם וְיָמַשְׁחָתָּ אֹתָם: וְהֵם מֵאֲחֵדִים יֶחֶד ב- (תהלים קלב) (ט) וְכִהְיֶינָה אֱלֹהֵינוּ לְשֵׁעַ חֲסִידֶיךָ רַגְלֵנוּ יִרְגְּמוּ: (יז) שָׁם אֲצַמֵּים קָרוֹ לְדַגְו עֲרַכְמֵי יָר לְמִשְׁחֵי:**

בנושא: נחש, חשן, משיח **(במ' בהע' יא,כא) וְאִמְרָ מִלְּשָׁה**

ש-ש-מאות אלף רגלי העם אֲשֶׁר אָנֹכִי בִקְרַבְךָ וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּשֵׁר אֲתוֹ לְעַם וְאָכְלוּ יָדָי יָמִים:

הרמז למשיח נמצא בכתוב וטעמיו **רַגְלֵי הָעָם** - זקף-קטן זקף-גדול, גי' שמות הטעמים זק"ף-קט"ן זק"ף-גדול"ל עולה יס"ד מלכו"ת עולה תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 243 + 115 = 358, עולה שנ"ח, נח"ש, חש"ן, משי"ח. זוהר אשה אחת ילדה 60000 בכרס אחת מאן הוא משה. משה מלך המשיח. הפרש בין גי' המלים ובין גי' שמות הטעמים (= תקע"ו) 358 - 576 = 218 = יר"ח, רי"ח - מתכונות המשיח, העם תפסו אומנות נח"ש והוציאו דיבת המן רעה, אף שאם רצו יכלו להרגיש רי"ח וטעם בשר. אבל אנשי חש"ן שבהם, ערב עליהם רי"ח המן כרי"ח גן עדן. נאמר על המשיח **(ישעיהו יג,א) וְהִרְיֹחַ בְּיָרְאֵת ה' וְלֹא-לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יִזְכֶּי:**

לכבוד "זאת חנוכה" **במדבר נשא ז,פח: וְכָל בְּקָרוֹ זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֲשֶׂינָה וְאַרְבַּעֵה פָרִים**

אֵילִם שְׁשִׁים עֶחָדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים

זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ:

עֲשֶׂינָה וְאַרְבַּעֵה פָרִים – זרקא סגול, להוסיף מפרים על עשרים וארבעה – לסעודת המצווה – כמו כהן גדול היוצא בשלום מקה"ק ביה"כ עושה סעודת הודיה במוצאי יוה"כ.

[מלבוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על הטעמים זרקא סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (במ' נשא ז,פח) וְכָל בְּקָרוֹ זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֲשֶׂינָה וְאַרְבַּעֵה פָרִים הטעמים הם זרקא סגול ומשתמשים לשמחה, כנוצר לעיל בכל נשיא ונשיא בפרט וכאן הוא בכלל וק"ו הוא משתמשים לשמחה, וכדאמרינן במדרש (רבה יד, יז) שהעלה הקב"ה לכל נשיא כאילו הקריב כל הכ"ד פרים וכן בשאר הקרבנות ובוודאי שמחה היא. והטעמים זרקא סגול הם על תיבות **עֲשֶׂינָה וְאַרְבַּעֵה פָרִים** אמנם הם המשך אחד עם **וְכָל בְּקָרוֹ זֶבַח הַשְּׁלָמִים**, וגם השמחה היא ביותר בזה שהעלה הקב"ה לכל נשיא כאילו הקריב כל הכ"ד פרים.

במדבר נשא ז,פט: וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אַהֲל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ

וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדַּבַּר אֱלֹהֵי מַעַל הַכַּפָּרֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכַּרְבִּים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פ

[מלבוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על טעמים זרקא סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (במ' נשא ז,פט) וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אַהֲל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ הטעמים הם זרקא סגול, פשוט הוא משתמשים לשמחה ואמרינן במדרש (רבה יד, כב) **וַיְדַבֵּר אֵלָיו** ולא למלאכי השרת שהיו שם, מגיד הכתוב שהיה יוצא הקול מפי הקב"ה כמין סילון לתוך אזנו של משה והמלאכים היו באמצע ולא היו שומעים אותו ובודאי אין שמחה גדולה מזו.

וַיְדַבֵּר אֵלָיו – וַיְדַבֵּר – טפחא ללא מרכא לפניו, בתפקיד שנוי, **אֵלָיו** – סלוק בתפקיד הגבלה. ביחד הוא מאמר מדרש (רבה יד, כב) שקב"ה שינה ודבר ישירות אל משה ולא באמצעות מלאכים, והגבלה שהדיבור היה אל משה בלבד והמלאכים שהיו באמצע לא שמעו.

בראשית ויגש מד, יח: וַיִּגֶשׂ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר בֵּי אָדָנִי

וַיְדַבֵּר-נָא עִבְדֶּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אָדָנִי וְאֶל-יָחִיד אֲפִי בְעֵבְדֶךָ בֵּי כְמוֹד כְּפָרְעָה:

[מלבוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על טעמים זרקא סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (בר' ויגש מד,יח) ג' תיבות וַיִּגֶשׂ אֵלָיו בֵּי אָדָנִי הם בטעמי זרקא סגול הנה לפי פשוטו משמשים **לַצַּעַר** כמ"ש במדרש (רבה צג,ו) **וְז"ל בֵּי אָדָנִי** ביי" את מעביר עלינו פי' **(מתנת כהונה)** לשון צער ויללה, שיש עלינו לזעוק עליך (חמס) זו היא שימת עין נהפך הדבר לסמיות עין. אמנם משמשים גם כמ"ש בזוהר (ר,ב) על פסוק הזה שרומז על יחוד קבה"ו (טט: קודשה בריך הוא ושכינתיה), וז"ל **(תוספת מהסולם כז)** כי הנה המלכים, אמר ר' יהודה, רוא דמהינותא הכא (פירוש הסולם: סוד האמונה כאן, שהיא הנוקבא), דהא כד רעותא אשתכח וקשורא אתעטר כחדא (פירוש הסולם: כי כשנגלה הרצון, והיחוד התעטר בזו"ן כאחד), כדין תרין עלמין מתקשרן כחדא ואזדמנן כחדא דא לאפתחא אוצרא, ודא ללקטא ולמכנש בגויה. (פירוש הסולם: אז שני העולמות זז"ן, מתקשרים יחד, ונועדים יחד, זה ז"א, לפתוח האוצר ולהשפיע, וזה הנוקבא, ללקוט ולאסוף לתוכה, את השפע. ואז), וכדין כי הנה המלכים נועדו תרין עלמין קדישין, עלמא עלאה, ועלמא ותלה (פירוש הסולם: שהם שני עולמות, עולם העליון שהוא ז"א ועולם התחתון שהיא הנוקבא).

(סימון הסולם כח) עברו יחדיו, רוא דמלה דכד מתחברן, כחדא כדין עברו יחדיו, **(תוספת מהסולם)** בגין דכל חיובין דעלמא, לא אתעברן לאתכפאי, עד דמתחברן כחדא, כדכתיב **(מיכה ז,יח) וְעָבַר עַל-פְּשָׁעוֹ**, **(תוספת מהסולם)** וע"ד עברו יחדיו, עברו אינון חיובין אתכפרו, בגין דהא כדין כל אנפין נהירין וכל חיובין אתעברו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטוד"ל) כי במצוות האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; **מקף פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** – מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – טרחא – טרחא – מוציא פשט; **מרכא טפחא** – קב' ששניה לדגול, ויור לכות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטי; **מקף** – בד"ב בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **פחות** – 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רביעי) **דרוש בפסוק** כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.9 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ויגש מד, יח: וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר בְּיַדְי

וַיִּדְבֶר-נָא עִבְדְּךָ דְבַר בְּאִזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל-יְהוָה אִפְשָׁה עֲבַדְךָ: בְּיַדְי כְּמוֹד כְּפָרְעָה:

תפקיד תבניות הטעמים קדמא ואולא, רביע, זרקא סגול, הוסברו לעיל באופן אחד. עתה נסביר לפי תבנית הפסוק שהוא כעין כלל ופרט בלי הסבר לזרקא סגול, תוך שימוש במה שמלמדים [צורר המור] [בראשית רבה] [שכל טוב] להלן.

בחינת (בר' ויגש מד, יח) ... **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה** ... **וַיִּדְבֶר-נָא עִבְדְּךָ דְבַר בְּאִזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל-יְהוָה אִפְשָׁה עֲבַדְךָ** **בְּיַדְי כְּמוֹד כְּפָרְעָה:** (בר' ויגש מד, יח) **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי** – קדמא ואולא מרמז לימוד כבעין כלל, כאן בנושא של דרך ארץ להתמודדות עם אויב.

והפרטים אחריו **וְהוֹדָה הַיְגִישׁ וְטַעְמו** רביע בתפקיד ארבעה דברים בכלל הנ"ל. ע"פ [צורר המור מקץ יז] אמר (יעקב) (בר' מקץ מג, יא) **זָאת עֲשֵׂה כְמוֹ שַׁעֲשִׂיתִי לַעֲשׂוֹ דַכְּתִיב (בר' וישלח לב, כא) אֲכַפְּרָה פָּנָיו בְּמַנְהָה**. ובכאן התקין (יעקב) עצמו לג' דברים (שיבצע יהודה) לדורות למלחמה ולתפלה.

(ב) בנוסף לימוד לניהול משא ומתן בכלל ולבקשת רחמים מבעל שררה בפרט.

וַיֹּאמֶר בְּיַדְי הַסִּיבָה לגישתו – ערבותו ליעקב אביו על בנימין בנו של אביו, הפרט הבא (בר' ויגש מד, יח) **וַיִּדְבֶר-נָא עִבְדְּךָ דְבַר בְּאִזְנֵי אֲדֹנָי** לשני אופנים מנוגדים במשא ומתן. הפשט מלמד להקדים רצוי למי שמבקשים ממנו בקשה והתבטלות לפני בעל השררה **וְאֶל-יְהוָה אִפְשָׁה עֲבַדְךָ** להקדים בקשת פיוס על הבקשה. היוצא מן הפשט מלמד על איום על בעל השררה הצריך להיות מגובה ביכולת לבצעו כנדרש ב-**(בר' ויגש פר' צג, ח)** שיהודה הורה בגלוי לאחיו להחריב את מצרים. הפשט של **בְּיַדְי כְּמוֹד כְּפָרְעָה** לשבח את מי שמבקשים ממנו בקשה. היוצא מן הפשט מראה לצד השני את אי ישרותו.

נענין במקורות בנושא משא ומתן. [בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ג] (מלמד) ד"א (בר' ויגש מד, יח) **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה**, כתיב (משלי כה, יא) **תַּפְתִּיחַ זָהָב בְּמִשְׁפָּנוֹת כֶּסֶף**, תרגם עקילס הגר חזורין דדהב בגו דיסקרין דכסף **דְבַר דְבַר עַל-אַפְּנוֹ**: (טט: רקם נימוקיו למפת עניין שלימה) מה אופן זה מראה פנים מכל צד, כך היו דבריו של יהודה נראים לכל צד בשעה שדבר עם יוסף. וב- [בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ד] (מלמד סבלנות בהטעמת הנימוקים ואריגתם להסבר הפותח מחסומים) ד"א **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה** וגו', כתיב (משלי כה, יא) **מִיָּם עֲמֻקִּים עֲצָה בְּלִב־אִישׁ וְאִישׁ תִּבְנוֹנָה יְדַלְגָּנָה**: לבאר עמוקה מלאה צונן והוי מימיה צוננין ויפין ולא היתה בריה יכולה לשתות הימנה בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה משיחה במשיחה ודלה הימנה ושתה התחילו הכל דולין הימנה ושותין, כך לא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו.

ועוד מלמד [בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ג] ... **השבטים**, אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו. (טט: שלא יתערבו קטנים במו"מ בין גדולים)

[שכל טוב (בבור)] (בר' ויגש מד, יח) **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה**. בתחלה היה עומד רחוק הימנו כשאמר (בר' מקץ מד, טז) **מִה־נֹאמַר לְאֲדֹנָי**, וכשראה שעומד עליו בדין ואמר (בר' מקץ מד, יז) **חֲלִילָה לִי מִעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא הַגִּבְעִי בְיָדוֹ הוּא יְהִי-לִי עֹבֵד**, אמר מעתה אין לי אלא לפייסו שיעשה לפני משורת הדין, לכך ניגש לפייסו, וכן דרך כל מבקשי רחמים לפני השליט לגשת אליו: (בר' ויגש מד, יח) **וַיֹּאמֶר בְּיַדְי כְּמוֹד כְּפָרְעָה**. ואף על פי שהמתרגמן הוציאו (הסבירו) הדבר לשון בקשה, אינו אלא כמו שדרשנו בפרשת מקץ, וכן אנו דורשין כאן, (שמלת) **בְּיַדְי** (משמעה כאן) בי הדבר תלוי, שהרי אני ערבתי אותו מאת אבי:

בְּיַדְי – מונח בתפקיד רבוי אחריות (א) על הנער (ב) ע"פ [בר' ויגש פר' צג, ח] יהודה ערב לכל האחים (ג) על התוצאה השלילית שתאגרם ליעקב אם הנער לא ישוב אליו.

(המשך [שכל טוב]) **וַיִּדְבֶר-נָא**, בבקשה. **עִבְדְּךָ דְבַר בְּאִזְנֵי אֲדֹנָי**. שיכנסו דברי באזנך: **וְאֶל-יְהוָה אִפְשָׁה עֲבַדְךָ**. שאני נידון עמך, ש(טט: הרי) אין דרך ירא שמים (טט: וכוונתו למשנה לפרעה הוא יוסף בין אם יהודה הכירו ובין לא הכירו) לעשות כך (לזלזל בטענות עבדים ולכן שכ"ט מביא הפסוק), שנאמר (איוב לא, יג) **אִם-אֲמַאֵס מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאֲמַתִּי בְּרַבִּים עֲמָדֵי**: (ע"פ אלשיך ומלבי"ם: איוב מעיד על עצמו שלא זלזל בטענות עבדיו עליו) **בְּיַדְי כְּמוֹד כְּפָרְעָה**, שאת אב ומושל בכל הארץ כמותו, ולכך אני ירא שמא **יְהוָה אִפְשָׁה** בי, (המשפט הבא בשכ"ט מופיע גם ב- [בר' ויגש צג, ג] בקשר לאיום יהודה בכלל להראות גבורתו (אמר רב ירמיה ב"ר שמעיה היה נותן עששית של ברזל לתוך פיו, ומוציאה כאבק:). (כאן שכ"ט עובר מהמלצה לפיוס בעל השררה להאשמתו באי קיום הבטחות) **בְּיַדְי כְּמוֹד כְּפָרְעָה**. מה פרעה גוזר ואינו מקיים, אף אתה גוזר ולא מקיימו: [בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, א] מסביר כי על ערב או מתחייב, לקים היוצא מפיו גם אם עליו להתבטל לבעל שררה. ולראיה מובאים קטעים מהפסוקים הבאים (משלי ו) (א) **בְּנֵי אִם-עֲרַבְתָּ לְרַעַת מְקַנְעֵת לֶגֶר פְּקִידָה** (ב) **נִזְקֶשֶׁת בְּאִמְרֵי-יָדָי לְפָדֶת בְּאִמְרֵי-פִידָה**: (ג) **עֲשֵׂה זֹאת אִפְּאֹא בְּנֵי וְהַנְצִל לִי בְּאֵת כִּכְפֵי-רַעַת לֶגֶת הַתְּרַפֵּס וְיִתֵּב רַעֲדֵי**: (ד) **מְשָׁלִי וְאֵל בְּנֵי אִם-עֲרַבְתָּ לְרַעַת**, זה יהודה (טט: שקבל עליו ערבות על בנימין לפני יעקב באמרו) (בר' מקץ מג, ט) **אֲנֹכִי אֲעַרְבֶנּוּ**, (משלי ו, א) **מְקַנְעֵת לֶגֶר פְּקִידָה** (טט: זה יהודה שהתחייב ליעקב כמו בתקיעת כף, זר במשמע אדם אחר): (בר' מקץ מג, ט) **מִיָּדֵי תִבְקַשְׁנוּ** (טט: בזה התחייב יהודה ליעקב בעולם הזה ולעולם הבא), (משלי ו, ב) **נִזְקֶשֶׁת בְּאִמְרֵי-פִידָה**, (בר' מקץ מג, ט) **אִם-לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלָיךְ**, (משלי ו, ג) **עֲשֵׂה זֹאת אִפְּאֹא בְּנֵי וְהַנְצִל לִי** והדבק בעפר רגליו (מתנות כהונה =מת"כ): (משלי ו, ג) **לֶגֶת הַתְּרַפֵּס** וקבל מלכותו ואדנותו, (בר' ויגש מד, יח) **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה**. (לא כמלך אלא בהתבטלות)

אבל ב-[בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ג] נדרש כי יהודה האשים את יוסף בהתנהות לא נאותה ואיים עליו. פתח באיום הבא: ד"א (בר' ויגש מד, יח) **וַיִּדְבֶר-נָא עִבְדְּךָ וגו'**, אמר רבי ירמיה בר שמעיה דבר אני מוציא מבפנים ומכניס דבר בנא ומכלה אתכם (מת"כ: דבר בנא. במצרים כד"א (נחום ג, ח) **הַתִּיטְבִי מִנְּאָ אֲמוֹן**, ודרש **דְבַר** (טט: או **דְבַר**) כמו דְבַר (טט: פגע?) מפני שהוא מיותר ו-**נָא** כמו העיר נוא (נָא)).

... ואם שולף אני את חרבי ממך אני מתחיל, ובפרעה רבך אני מסיים, אלו אמר מפרעה אני מתחיל היה מניחו, כיון שאמר ממך אני מתחיל רמז (ויבא) למנשה ורפח חד (מת"כ: בעט פעם אחת) רפח וזעת כל פלטיין (מת"כ: בעט בעיטה אחת ונודעווע הארמון), אמר (יהודה) דין רפח מן בית אבא (מת"כ: זאת בעיטה מזרע בית אבא יעקב) כיון דחמי מיליה כן שרי משתעי מילין רכיכין (מת"כ: כיון שראה גבורת מנשה ויוסף וסבר שכך הם דומים לבית יעקב החל מדבר דברים רכים) (בר' ויגש מד, ט) **אֲדֹנָי שְׂאֵל**.

(בר' ויגש מד, יח) **וַיִּדְבֶר-נָא** – מקף כבורר בין משמעויות שונות למלת "דבר" דיבור, דְבַר (?) הכוונה לפגע כלשהו); ומשמעויות שונות למלת "נא" בקשה, או למשל ע"פ [אברבנאל] (נחום ג, ח) שם עיר במצרים שהיתה חזקה כל כך בעמה ובגבוריה שלא היו לה חומות ... הייתה אומנת למלכי מצרים. משמעויות דיבור ובקשה מתאימה לפשט הכתוב ונלמד ב-[שכ"ט] הממליץ על פיוס. משמעויות פגע ונא מתאימה למוציא הכתוב מהפשט וללימוד שיהודה איים על יוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוות האמנה – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ט; **תפנית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבי; **דראג** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבי מתפחט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – בד"כ בורר לימוד בממשע אחד מרב משמעויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרשא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

(בר' ויגש מדיח) ידבר-נא – קדמא, בתפקיד מוקדם, ע"פ **[שכל טוב]** **[בר' ויגש צג,א]** מרומז ליהודה ולכל אחד לפתוח בפיוס ואם צריך עד כדי התרפסות והתבטלות בפני בעל שררה כדי להשיג רחמים.

(בר' ויגש מדיח) עקדה דבר באוני אדני – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד של שני לימודים, אפשר כי הפשט הוא כנלמד ב-**[שכ"ט]** שיכנסו דברי באונך ... ושאין דרך ירא שמים לזולל בטענות עבדיו כנלמד מאיוב. מהפך פשטא בתפקיד שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב. אפשר כי היוצא מן הפשט הוא הנדרש ב-**[בר' ויגש צג,ו]** וגם ב-**[בר' ויגש צג,ז]** שיהודה איים על יוסף ובתגובה יוסף הורה למנשה לגלות מעט מכוחו וגם יוסף עצמו גילה מעט מכוחו, דברים שהביאו את יהודה להפסיק לאיים עליהם. **(בר' ויגש מדיח) כי קמוך כפרעה** – מרכא טפחא סלוק, **כי קמוך** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. בפשט בדרך פיוס לבעל השררה מרבה בהתרפסות והתבטלות לבעל השררה. בדרך המוציא מהפשט מרבה בהפרת הבטחות, ועבירות. **כפרעה** – סלוק בתפקיד הגבלה. בפשט בדרך פיוס, שבח מוגבל למשנה המלך. בדרך המוציא מן הפשט מרמז שמשנה המלך כמו פרעה עצמו מוגבלים בפעולותיהם ע"י הקב"ה.

בראשית ויגש מה,א: ניצוץ קדוש בידע אלקי של גלוי בהנהגת הבראה ע"י הבורא ית"ש **ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וינקרא הוציאו כל-איש מעל** **ולא-עמד איש אתו בהתנדב יוסף אל-אחיו:**

[וינקרא] – ג' עולה 317 עולה טו"ב ברחמי"ם. זקא-גדול בתפקיד ג' שמות, מרמזים לבית דין של ג' קוין (חסד, עונש, אמת), **עליו וינקרא** – ג' 70 + 30 + 10 + 6 + 6 + 10 + 100 + 200 + 1 = 433 = גל"ת, תג"ל, בנש"מ"ה ל"ב, תל"ג (כנוי לזקן לבן) הפרש מתקע"ו = 433 – 576 = 143 = קמ"ג, אוצר הרב י"ו פאלוך זצ"ל: שם אה"ה במלוי אלפי"ן: א"ל ה"א יו"ד ה"א: גימטראות המלים וההפרש בינן ובין תקע"ו משלימות זו לזו בנושא גלוי בהנהגת הבראה ע"י הבורא ית"ש **[ארמון על מכוננו (מהד"א), הרב ארמוני משה חיים (אוצר החכמה)]** גימטריה 143 ע"פ ספר **[שערי אורה, השער החמישי, הספירה הששית]** א"ל אלהיים הוי"ה בית דין ד-ג' קוין, קו ימין, קו שמאל וקו האמצע ... **(תה' גא)** **מזמור לאסף אלו אלהים ה' דבר ויקרא-ארץ ממזרח-שמש עד-מבוא:** בהתחבר שלושה שמות הללו אזי בית דין של שלושה יושב על הכיסא ודנין את העולם כפי הראוי הן לטוב הן לעונש אם לחיים אם למוות כי א"ל הוא סוד חסד לראויין אלהיים הוא סוד הגמול והעונש לראויין יהויה הוא סוד משפט אמת לראויין. אם כן נמצאו שלושת שמות הללו כוללות כל המשפט והרחמים והדין.

[ארמון על מכוננו (מהד"א)] ע"פ ספר **[מבוא לחכמת הקבלה ח"א, שער ז"ו, פ"ז]** מחיבור בין שתי אותיות אחרונות של שם יהו"ה ושתי אותיות ראשונות של שם אהי"ה מתקבל שם אהו"ה הוא שם הדעת והוא החותם שבו חתם הבורא ית"ש את הבראה (ר"ת את השמים ואת הארץ)

הגימטריה 433 מוסברת בפירושים הבאים. פי' **[מאור ושמש]** קשור לגל"ת ו-"בנשמה לבד". פי' **[רש"י]** **[כלי יקר]** ו-**[מלב"ם]** קשורים לתל"ג – חסד ורחמים שהקב"ה יעשה עם ישראל לעומת הדין שיעשה בעכו"ם.

[ב] ויתן את-קלו בכבי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו – קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחברו שלפניו **(מה,ב)** **ויתן את-קלו בכבי** וגו' מלמד עליו. ע"פ **[מאור ושמש]** **(בר' ויגש מה,א)** ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ... הבכי ושמיעתו ע"י מצרים ופרעה בא להכנעת יוסף מכל מידות רעות והתפשטותו מהגשמות כדי שיוכל להדבק עם אחיו והעולמות העליונים שהם הביאו עמם. **(בר' ויגש מה,ב)** **בכבי** בכ"י אלו (בג"ל) ל"ב נתיבות החכמה ואז השכינה דיברה מגורנו ולכן אמר דברים של הבטחת העתיד בגלות שאחרת ילוד אדם לא יכול להבטיח. **[א] עליו וינקרא** – זקא-קטן זקא-גדול (ג' תקע"ו) מרמז לחישוב ג' המלים העולה גל"ת, ומרמז לחישוב ג' ההפרש בין ג' המלים ובין ג' תקע"ו והתוצאה היא הג' ג'ק"ם. ואפשר להסביר כי השכינה הודיעה (היינו תקע"ו) שגם ב-גל"ת (גלות) יהיו להם ג' ק"ם (שלוש קימות) **(א)** **(מה,ז)** **לשום לכם שארית בארץ** **(ב)** **ולהתנות לכם לפליטה גדולה:** **(ג)** **(מה,ג)** **והגדתם לאבי את-כל-כבודי במצרים** שאף-על-פי שאני בגדולה עבור מצרים ופרעה **אני יוסף** – מונח זקא-קטן, אבל עבור בית אבי נשארת יוסף קטן של שבטים שעושה כל מעשיו מכח דיוקן אבי שהוא תמיד לפני ולכן אני שואל **העוד אבי תי** ומהגעת האחים יכולתי לדבק עצמי בעולמות עליונים וכך גם ישראל אבי ואתם אחי תוכלו לדבק עצמכם בעולמות עליונים גם בגל"ת.

[כלי יקר] **(שמ' ית' כ"ט)** **אתם ראיתם כי מרה-שמים דברתי עמכם:** וגו'. חז"ל אמרו (מכילתא יתרו פרשה ה) שנראה הקדוש ברוך הוא לישראל על הים כגבור עושה מלחמה ועל הר סיני כוקן יושב בישיבה. והנה הגבור במלחמה מורה על מראה אדומה כמו שנאמר **(ישעיה ס"ג)** **מדוע אדם ללבושה ויגדוד פדור בגת:** **(ישעיה ס"ג)** **פנחהו וירקמי לבדי ומעמים איו-איש אתי ואדרקם באפי וארמסם פתמי ונצחם על-בגדי וכל-מלבושי אגאלתי:** וזקן יושב בישיבה מורה על מראה לבנה **(דניאל ז, ט)** **ועתיק יומין:** **תב לבושהו פתלג חזר וישער ראשהו פעמר נקא.**

(דניאל ז, ט) **תה היות עד ה' כרסון רמיו ועתיק יומין:** **תב לבושהו פתלג חזר וישער ראשהו פעמר נקא פרסה** (כסאותיו) **שביבין דיינור גלגלוהי נור דלק** (גלגלי הכסא אש בוערת):

[רש"י] **(דניאל ז, ט)** די כרסון רמיו – כסאות הוטלו ונתקנו לישיב במשפט אחד לדין וא' לצדקה לישראל: ועתיק יומין יתיב – הקדוש ברוך הוא יושב למשפט על המלכות הזו ועל שלפניה שהכעיסו לפניו והציקו לבניו: כתלג חיור – ללבן עונות עמו:

ושער ראשהו כעמר נקא – מנקה עצמו מזכויות שיש לעכו"ם לפניו ומשלם להם כל שכרם בעולם הזה בויקרא רבה: ע"פ **[מלב"ם]** **[שם]** **[שם]** חז"ל בתנחומא אלו כסאות (שרים עליונים או מלכי) עובדי כו"ם שעתיד הקדוש ברוך הוא להפכן, ... **לבושהו פתלג חזר וישער ראשהו פעמר נקא**, הלבושים מציינים את הפעולות והמדות שבהם יתלבש בעת הפעולה, שהמדות מכונים בשם לבושים כנודע, והראש מציינ המחשבה כמ"ש **(ישעיה נ"ז)** **ויקלעו צדקה פשרון וכובע ינועה בראשו,** וכמש"פ שם, והשערות מציינים התבקעות תעלומות המחשבה לחוץ כמו שהשער יוצא ממותרי המוח, (כמש"פ בפי"ש שה"ש בפסוק קוצותיו תלתיים, ובפסוק שערך כעדר העזים), ור"ל שהשם ב"ה בעצמו מלא חסד ורחמים, ולבושיו שהם מדותיו שבהם יפעול אז יהיו רק צדקה ורחמים, שזה מציינ במראה הלבן, הפך האדום שמורה דין ושפיכת דם כמ"ש **(ישעיה ס"א)** **מיינהו גא מאדום חמוץ בגדים,** שפירשתי שבא בכגדים לבנים וברחמים, וגם במחשבותיו הנעלמים שיתגלו אז יהיו רק צדקה וישועה, כי אתו אין דין ואין רע רק טוב וחסד לפניו, רק **פרסה** (כסא) **שביבין דיינור**, האש השורף ומכלה והדין הקשה יצא מן הכסא ולמטה, כמ"ש **(תה' צ"ב)** **צדק רמששט מכן פסא:** **(ג)** **אש לפניו תלג ותלטה סביב אריו:** ופירשתי שהאש לא יצא מה', כי **(תה' צ"א)** **ה' מלך תלג הארץ,** כי לפניו חסד ורחמים, רק האש יוצא ממכון כסאו,